

phetam electæ sunt. Job subvertere cupit, et devorato Juda, apostolorum expetit potestatem. Non sinas cogitationes crescere in corde tuo : nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice. Nequitia elidatur in semine, quod impossibile est in sensu hominis non oriri, noto medullarum calore. Ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui cum cogitationes suas incoeperint, interficit, et elidit eas ad petram, *petra autem erat Christus* (I Cor. x, 4). Monachus si ceciderit, orabit pro eo sacerdos. Pro sacerdote lapsu quis rogaturus? Detrimentum pecoris, pasto-

ris ignominia est. Beatitudinis tuæ interrogatio, disputatio fuit, sic quæsisse quærenda, ut via sit dedisse quæsitis. Perdet auctoritatem dicendi, cuius sermo opere destruitur. Innocens absque sermone conversatio sacerdotis, quantum exemplo prædest, tantum silentio nocet. Latratu enim canum et haculo pastoris luporum rabies terrenda est. Violentia impiorum et comessatorum est, non sacerdotum. In vino enim luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Non moriturus quis victurus occiditur.

ADMONITIO DE SUBSEQUENTE REGULA.

Auctorem ipsa præfert inscriptio, Lupum de Olmeto Hispalensem, qui ex Hieronymi scriptis ad propriam familiam instaurandam fideliter feliciterque sententias expressit. Fuit ille sub initium decimi quinti sæculi, ut dicit ipse, *Frater monasterii S. Mariæ de Guadalupe Ordinis S. Hieronymi professus*; deinde in priorem generalem, ut vocant, assumptus. Laborem hunc suum, quo quidem apposite congruenterque, quæ ad monachos pertinent, dicta S. Patris insigniora connexuit, *Flores*, ut videtur, ipse inscripsit. Summus pontifex Martinus V, eo adventante, sub *Regulæ Monachorum S. Hieronymi* nomine suis litteris comprobavit. Post Erasmi autem et Victorii editiones, recensuit Fr. Pius Rubens de Piacentia, ediditque Comi anno 1621 sub *Florum* titulo, multis assutis ex integro capitibus, nonnullisque aliis truncatis, quæ sibi ab Hieronymianis aliena videbantur. Operæ in eo aliquod pretium fecit, quod allegationes singulis quibusque capitulis ad sententiarum loca indicanda subiecit: qua quidem opera et nos usi aliquando sumus, enim tamen locum et numerum secuti quem in editione nostra obtinent scripta S. Patris genuina, non supposititia; quorum non eandem rationem habuimus. Proposuimus autem nobis recognoscendum restituendumque, non illud quod diximus tot locis a Rubeo interpolatum, sed quod hactenus in postremum Hieronymianorum operum tomum exemplar ejus Regulæ ex Lupi Olmetani studio est ascitum. Quod quidem et cum ms. codice Bibliothecæ Trinitatis Montium de urbe contulimus, nec paucis sane locis emendamus.

REGULA MONACHORUM

EX SCRIPTIS HIERONYMI PER LUPUM DE OLMETO COLLECTA.

PROLOGUS.

Fratres charissimi, non queo, quem mente concepi ore proferre sermonem, et cordis lætitiã lingua non explicat; hoc autem non solum ego patior, qui cupio narrare quæ sentio, sed etiam, et vos mecum patimini, plus exultantes in conscientia, quam in eloquio proferentes. Nihil Christiano felicius, cui promittitur regnum cœlorum; nihil laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur; nihil fortius, qui vincit diabolus; nihil imbecillius, qui a carne superatur. Utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in cruce, et statim meretur audire: *Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxiii, 43). Judas vero de apostolatus fastigio in perditionis tartarus labitur, et nec familiaritate convivii [Al. communi], nec intinctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem Filium Dei noverat. Nos quidem parva dimisimus, grandia possidemus, multiplicato fenore Christi promissa redduntur.

Hæc dicimus, non tam tibi quam aliis sub tuo

B nomine, ut prima te, illi, fronte doceamus magna cœpisse, et excelsa sectari, et adolescentiæ imo pubertatis incentiva calcantem, perfectæ ætatis gradum scandere. Scis enim dogma nostrum humilitatis tenere vestigium, et per ima gradientes ad summa nos ascendere. Igitur sanctus mihi invocandus est Spiritus, ut hoc suo sensu ore meo defendat. Non quidem campum rhetorici desideramus eloquii, non dialecticorum tendicula, et Aristotelis spineta conquirimus: sed ad sanctarum Scripturarum gravitatem confugimus, ubi vulnerum vera medicina est, ubi dolorum certa remedia.

Verum quia memoria labitur, omnium quæ dixerimus desideras Commentariolum fieri, ut oblivionem lectio consoletur: ideo pauca quæ tibi reor fore necessaria, credidi subnectenda. Illuc enim nostra tendit oratio; ut quorum unus est labor, unum et præmium sit. Navigantes namque Rubrum mare, in quo optandum nobis est, ut verus Pharoa mergatur cum suo exercitu; multis

* Perperam Martianus Lupum de Oliveto vocat.

difficultatibus atque periculis ad urbem ¹ maximam perveniunt; utroque littore gentes vagæ, imo belluæ habitant ferocissimæ. Semper solliciti, semper armati, totius anni vehunt cibaria: latentibus saxis vadisque durissimis plena sunt omnia.

Quorsum ista, perspicuum est. Nam si sæculi negotiatores tanta sustinent, ut ad incertas perveniant periturasque divitias, et servant cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui, venditis omnibus, quærit pretiosissimam margaritam; qui totis substantiæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, et latro non possit auferre. Nosse igitur oportet quid iustum sit, quidve prohibitum, ut scientes utrumque servemus. Alioquin ante scientiam mandati impossibile est nosse quid fiat. Et hæc ego non integris rate vel mercibus, quasi ignarus fluctuum, doctus nauta præmoneo: sed nuper naufragio ejectus in littus, timida navigatoris voce denuntio. Cuncti tamen mei sensus affectu vobis vaco; sed [Al. vacant. Itaque] obsecro vos, ut conatus meus orationibus adjuvetis, ut Dominus et Salvator pro causa respondeat ².

Vestrum itaque est, ut voluntatem sequatur effectus. Meum est ut velim. Obsecrationum vestrarum est, ut possim: sed ipsum meum ³ sine Dei semper auxilio non erit meum: Deus semper largitur, semperque donaturus [Al. donator] est: nec mihi sufficit quod semel dedit, nisi semper dederit. Si enim duri iudicis sententiam crebra mulieris flexit petitio: quanto magis paterna viscera interpellatione sedula molliuntur? Scitote tamen ante omnia [Al. tac. ante omnia] nobis esse nihil antiquius, quam Christi jura servare, nec patrum transferre terminos: semperque meminisse Romanam fidem apostolico ore laudatam.

CAPUT PRIMUM.

De Obedientia.

Accipe ergo, fili, doctrinam nostram, ea simplicitate et veritate, qua didicimus [Al. dicimus], quia non quærimus hominum gloriam (Deus testis est), nec ad hoc loquimur, ut humanas amicitias aucupemur, ne nostræ adulationis sermone, et nos, et alios decipiamus: nec ut apud homines aliquid videamur, sed ut apud Deum homines magna mereantur. Hoc est itaque totum, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio. Et [Al. add. revera], ut simpliciter motus mentis meæ fatear, nunc monachi incunabula moresque discutimus.

Si vis igitur ad vitam ingredi, serva præcepta [Matth. xix, 17]; hoc est, ab omni illicito, quod prohiberis, recedas, et ad omne bonum, quod ju-

¹ Vide quæ hoc de verbo diximus laudata epistol. ad Rusticum.

² Interserunt alii, « suo sensu, ore meo. »

³ Atque hic plus habent Victorius et Rubus, « ut quod velim et possim. Nam velle et cu re e-

beris, promptus accedas. Respice sanctum virum Pammachium, et ferventissimæ fidei Paulinum presbyterum: qui non solum divitias, sed seipsos obtulerunt, qui contra diaboli tergiversationem, nequam pellem pro pelle, sed carnes, et ossa, et animas suas Domino consecrarunt: qui te, et exemplo, et eloquio, id est, et opere, et lingua possint ad majora perducere. Nobilis es? et illi, sed in Christo nobiliores. Dives, et honoratus? et illi, imo ex divitibus, et honoratis, pauperes et inglorii, et idcirco ditiores, et magis inclyti, quia pro Christo pauperes et inhonorati. Contemnis aurum: contemperunt, et multi philosophi.

Non enim est satis perfecto et consummato viro opes contemnere, pecunias dissipare, et projicere quod in momento, et perdi, et inveniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus ⁴, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi philosophus, gloriæ animal, et popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi et Christum sequaris. Te ipsum Domino hostiam vivam, placentem da: te, inquam, non tua. Et Deus variis tentationibus commonet, quia multis plagis, et doloribus eruditur Israel, et quem diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit [Hebr. xii, 6]. Quod si te ipsum Domino dederis, et apostolica virtute perfectus, sequi cœperis Salvatorem, tunc intelliges, ubi fueris; et in exercitu Christi, quam extremum [Al. extraneum] tenueris locum.

Præpositum itaque monasterii timeas et Dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare, quidquid ille præceperit; nec de majoris sententia iudices, cujus officii est obedire, et implere quæ jussa sunt, dicente Moysæ: Audi, Israel, et tace [Deut. vi, 3]. Nec ipse te doceas, et absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es ⁵. Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, et ferarum greges doctores sequuntur suos. In apibus [Al. opibus] principes sunt; grues unam sequuntur ordine litterato; imperator unus; iudex unus in provincia; Roma, ut condita est, duos fratressimul habere reges non potuit, et parricidio [Al. fratricidio] dedicatur. In Rebecca utero Esau et Jacob bella gesserunt: singuli Ecclesiarum episcopi, singuli archiepiscopi, singuli archidiaconi, et omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In nave unus gubernator, in domo unus dominus, in quovis grandi exercitu unius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te non tuo arbitrio relinquendum [Al. dimittendum], sed vivere debere in monasterio sub

meum est, sed ipsum meum, » etc.

⁴ Omitit Martian. post Eras., « hoc Crates Thebanus. »

⁵ Tacent iidem libri, « et absque doctore ingrediaris viam quam nunquam ingressus es. »

unius disciplina patris, consortioque multorum : ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam ; hic te silentium, ille doceat mansuetudinem ; non facias quod vis ; comedas, quod iuberis ; vestiare, quod acceperis : operis tui pensum persolvas ; subji-
ciaris, cui non vis ; lassus ad stratum venias, ambu-
lansque dormites ¹, et necdum expleto somno, surge compellaris. Tantis occupatus negotiis, nullis vacabis cogitationibus : et, dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum mente retinebis, quod agere compelleris. Nam omni oblatione et hostia pretiosior est obtemperantia mandatorum, dicente propheta : *Ecce obedientia melior est quam sacrificium, et auscultatio quam adeps arietum* (I Reg. xv, 22). Et alibi : *Initium bonæ viæ* [Al. vite], *facere juxta quæ præcepta* [Al. jussa quæ accepta] *sunt apud Deum, magis quam immolare hostias* (Prov. xvi, 5). Et alibi : *Qui conservat legem, multiplicat oblationem : Sacrificium salutare est, attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate* (Eccli. xxxv, 1, 2). Nec nobis blandiri debemus in factis jussorum, si in prohibitorum transgressione peccemus, cum transgressionis crimen beneficii meritum tollat.

Quod non mei sensus assertio, sed utriusque Testamenti exempla probant : ubi invenimus etiam Dei amicos, ob unius contemptus errorem, honorum retrofactorum munificentiam perdidisse. Sic Adam cum diabolo facile credidit seducenti, post familiaritatem, et colloquium Dei, unius pomi cupiditate superatus, perdidit paradysum. Et quia per transgressionem unum habere præsumpsit, multa simul bona amisit. Sic uxor Loth, post angelorum obsequia, contra interdictum ² retrospiciens, in figmentum salis repente mutata est. Quis hic præsumptionis spiritus, qui tantam in animo nostro operatur aulaciam, ut cum sanctos homines de levibus etiam culpis videamus esse punitos, et nos quotidie in majoribus, et pluribus delinquentes, intactos ³ in media damnatione fore credamus ? Quanquam leve nunquam sit Deum etiam in exiguo contemnere ; qui non tantum ad qualitatem peccati respicit, sed etiam ad personæ contemptum : propter quod homini non solum intendendum est, quale sit, quod jubetur, sed quantum sit ille, qui jubet. Excluditur hoc loco vulgaris illa sententia, qua mihi suo judicio religiosi, et qui sapientes sibi met videntur, dicere solent : Sufficit nobis, ut non criminalia peccata, et majora faciamus.

Facilis est enim ommissio minorum delictorum : qui dum animali sapientia occupant animos, spiritua-lem intelligentiam, et consuetudinem divinæ legis ignorant, quæ sæpe peccatum ostendit, quod nobis non videtur esse peccatum ; et quæ illic impietatem facit, ubi nos opus pietatis ostendimus. Saul et Josaphat reges fuerunt Israel, et dum misericor-

diam his, quos Deus olerat, præstiterunt, Dei offensam in opere [Al. ope] pietatis incurrunt (I Reg. xv ; III Reg. xv). E contrario, Phinees, filiique Levi gratiam Dei humana cæde et suorum parricidio me-
runt. Vides, quantum ab humanis sensibus per nostram imperitiam discrepat divina sententia, ut nobis interdum cælestis judicis dispensationem nescientibus, injusta videantur, quæ per causarum scientiam juste satis et recte facta probantur. Et rursum, ea quæ nostro judicio recte probantur, apud Deum plerumque reprobata et ingrata videntur

Quis hodie patris Abrabæ exemplo innoxium volens filium trucidare (Gen. xxi), humano iudicio non crederetur insanus ? E contra, quis in tactu arcæ Domini imitatus Ozam (II Reg. vi), hominum sententia damnaretur ? Consideremus igitur, quantus casus sit temere contemnentis, cum tanta ruina esse dicitur in negligentia obsequentis ; vel quam damnationem excepturos credimus esse indevotos, cum tantam reprobationem devotus exceperit. Tepidum discipulum non amat Christus : *Qui vult meus esse discipulus, ait, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (Luc. ix, 23). Beatæ itaque sunt illæ animæ, quæ dorsum suum curvaverunt, ut suscipiant sessorem verbum Dei super se, et frena ejus patiantur, ut quocumque ipse voluerit, flectat eas, et agat habenis præceptorum suorum ⁴. Quando enim magister præcipit, obedientis indicium est, si dimisso contra audiat capite, sin autem vertat tergum, signum est contemnentis.

CAPUT II.

De tribus generibus monachorum in Ægypto commorantium.

Et quoniam monachorum fecimus mentionem, et te scio libenter audire, quæ sancta sunt ⁵, aurem paulisper accommoda. Tria sunt in Ægypto genera monachorum. Primum cœnobitæ, quod illi Sausces gentili lingua vocant, nos, in communi viventes, possumus appellare. Secundum anachoritæ, qui soli habitant per deserta, et ab eo, quod procul ab hominibus recesserunt, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoth, dicunt deterrimum [Al. teterrimum], atque neglectum, et quod in nostrâ provincia, aut solum, aut primum est. Hi bini, vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitrio ac ditione viventes : et de eo, quod laboraverint in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitat autem quamplurimi [Al. quamplurimum] in urbibus et castellis : et quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia : quia suo viventes cibo, non patiuntur se alicui esse subjectos. Revera solent certare jejuniis, et rem secreti, victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxa manicæ, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra

¹ Atque hic tacent, « ambulansque dormites. »

² Male apud Martian., « contra interitum. »

³ In aliis libris, « æternos. »

⁴ Omittunt alii editi libri, « et agat habenis præceptorum suorum. »

⁵ Antea, « quæ facta sunt ; » mala.

suspria, visitatio virginum, detractio clericorum. A Et si quando dies festus advenerit, saturantur ad vomitum.

His igitur quasi quibusdam pestibus externis, veniamus ad eos qui plures sunt, et in commune habitant, id est, quos vocari cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio, est obedire majoribus, et quidquid jusserint facere. Divisi sunt per decurias atque centurias: ita ut novem hominibus præsit decimus: et rursus decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, et sejunctis cellulis¹: usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis quos diximus: ut, si cogitationibus forte quis fluctuet, illius consoletur alloquiis.

Post horam nonam in commune concurritur, psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more: et completis orationibus, cunctisque residentibus, medius quem Patrem vocant, incipit disputare. Quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat exscreare. Dicentis laus est in fletu audientium. Tacite volvuntur per ora lacrymæ: et ne in singultus quidem erumpit dolor. Cum vero de regno Christi, et de futura beatitudine, et de gloria cœperit annuntiare ventura, videas cunctos moderato suspirio et oculos ad cœlum levantes inter se dicere: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam* (Psal. LIV, 7)? Post hæc concilium solvitur, et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam: quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est: nemo comedens loquitur: vivitur pane et leguminibus, et oleribus quæ solo sale condiuntur. Vinum tantum senes accipiunt, quibus cum parvulus sæpe fit² prandium, ut aliorum ætas fessa sustentetur: aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, et hymno dicto, ad præcepta redeunt, ubi usque ad vesperum cum suis unusquisque loquitur et dicit: Vidistis illum et illum? quanta in ipso gratia sit? quantum silentium? quam moderatus incessus?

Si infirmum viderint, consolantur. Si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum, et aure apposita, quid faciant, diligenter explorant. Quem tardioreni deprehenderint, non increpant, sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant; et prius incipientes provocant magis orare, quam cogant. Opus diei³ statum est, quod decano reditum fertur ad œconomum, qui et ipse per singulos menses patri omnium cum magno reddit timore rationem: a quo etiam cibi cum facti fuerint, degustantur [Al. prægustantur]. Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima: in qua sola

conceditur districtius vivere. A Pentecoste⁴ cœnæ mutantur in prandia, quo et traditioni ecclesiasticæ satisfaciunt, et ventrem cibo non onerent duplicato.

Ad tertium veniam genus, quos Anachoritas vocant, qui et de cœnobiis exeuntes, excepto pane et sale, amplius ad deserta nihil deferunt. Hujus vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, et, ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista fuit. Talem vero virum Jeremias quoque propheta describit dicens: *Bonum est viro cum portaverit jugum Domini* [Al. tacet Domini] *ab adolescentia sua; sedebit solitarius et tacebit, quia sustulit super se jugum et dabit percutienti se maxillam; saturabitur opprobriis, quia non in sempiternum abjecit Dominus* (Thren. III, 27 seqq.). Horum laborem et conversationem in carne non carnis, alio tempore si volueris explicabo. Nunc ad propositum redeam. Bonum est obedire majoribus, parere præfectis: et post regulas Scripturarum vitæ tuæ [Al. suæ] tramitam ab aliis discere, nec præceptore uti pessimo, scilicet præsumptione tua.

CAPUT III.

De Castitate.

Mortificate, inquit Apostolus, *membra vestra, quæ sunt super terram* (Coloss. III, 5). Unde ipse postea confidenter aiebat⁵: *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. II, 20). Qui mortificaverit membra sua, et in imagine noctis perambulaverit, non timebit dicere: *Factus sum sicut uter in pruina* (Psal. CXVIII, 83). Unde idem Apostolus castigabat corpus suum, et in servitutem redigebat, ne aliis prædicans ipse reprobis inveniretur. Corporisque ex persona generis humani inflatus [Al. inflammatus] ardoribus loquebatur: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* (Rom. VII, 20)? Et iterum: *Scio quoniam non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adjacet mihi, ut faciam autem bonum, nequaquam invenio⁶: neque quod volo bonum, sed quod nolo malum illud facio* (Ibid. 18, 19). Et denuo: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis* (Rom. VIII, 8, 9).

Unde post cogitationum diligentissimam cautionem, jejuniorum tibi arma sumenda sunt; et cœnendum cum David: *Humiliavi in jejunio animam meam* (Psal. XXXIV, 13). Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant: et tacitum vivat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis: quia quanto vilior earum conditio, tanto facilius ruina est. Volo ergo te propter has causas non habitare cum matre: et præcipue ne

¹ Rubens, « sed junctis cellulis; » quemadmodum et Victorius.

² Idem falso, « quibus et pasculis sæpe fit, » etc.

³ Alius recte erat, « Opus Dei. »

⁴ Victorius aliique, « A Pascha ad Pentecosten. »

⁵ Alii e. lit., « Postea considerans aiebat. »

⁶ Verbum *invenio*, Erasmus, aliique editi libri tacent.

aut [Al. ipsam] offerentem delicatos cibos, renuendo A
contristes, aut si acceperis, oleum igni adjicias :
et inter frequentiam puellarum per diem videas,
quod noctibus cogites. Adolescentiam tuam nulla
sordide commaculés, ut ad altare Christi, quasi de
thalamo virgo procedas, et habeas deforis bonum
testimonium.

Licet de cæteris virtutibus, ut sapientia, fortitu-
dine, justitia [Al. add. temperantia], humilitate,
mansuetudine et liberalitate possint et alii judicare :
pudicitiam sola novit conscientia, et humani oculi
hujus rei certi judices esse non possunt. Femine
quoque quæ nomen tuum noverint, vultum nesciant.
Nam Joannes Baptista sanctam matrem habuit, pon-
tificisque filius erat, et tamen nec matris affectu,
nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum
cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo ;
oculis desiderantibus Christum, nihil aliud digna-
batur aspicere. Vestis aspera, zona pellicea, cibus
locustæ et mel silvestre, omnia virtuti et conti-
nentiæ præparato. Unde martyrem quem tormenta
non vicerant, superabat voluptas. Tandem cœlitus
inspiratus præcisam morsu linguam in osculantis se
faciem expuit, et sic libidinis sensum succedens
doloris magnitudo præripuit [Al. superavit]. Nam
quomodo ¹ qui ignem tetigerit statim aduritur :
ita viri tactus et femine sentit naturam suam, et
diversitatem sexus intelligit. Item quomodo ² pote-
rit libidinem refrenare, qui nec manum valet cohi-
bere, nec linguam ?

Sed et hospitium tuum nunquam mulierum
pedes terant. Videas [Al. aut] ne sub eodem tecto
mansites : nec in præterita castitate confidas. Quia
nec David sanctior, nec Samson fortior, nec Sa-
lomone potes esse sapientior. Memento semper,
quod paradisi colonum de possessione sua mulier
ejecerit. Ægrotanti tibi sanctus quilibet frater as-
sistat. Nam scio quosdam corpore convaluisse, et
animo ægrotare cœpisse. Periculose tibi ministrat,
cujus vultum frequenter attendis. Si tamen vidua
a te visitatur, aut virgo, nunquam domum solus
introeas. Solus cum sola et absque arbitrio vel teste
non sedeas ; tantaque confabulandi fiducia sit, ut
intrante alio, non paveas nec erubeas. Speculum
enim ³ mentis facies est ; et taciti oculi, cordis
fatentur arcana.

Tales quoque habeto socios, quorum contubernio
non infameris. Non veste, sed moribus orrentur :
et pudicitiam habitu polliceantur. *Corrumpunt
mores bonos confabulationes pessimæ.* Caveto omnes

¹ Adit Rubeus ex lib. II *advers. Jovinian.* cap. 7 : « Tactus alienorum corporum, et feminarum
ardentior appetitus vicius insanix est. »

² Pro his quæ sequuntur, « Item quo modo, » etc.
in Rubei editione hæc substituuntur ex lib. III
Commentar. in Ezechiel., cap. VIII : « Vultuque et
oculis dissimulari non potest conscientia, dum
luxuriosa et lasciva mens lucet in facie, et se-
creta cordis motu corporis et gestibus indicantur. »

A suspiciones, et quidquid probabiliter fingi potest,
ne fingatur, ante devita. Crebra minuscula, et su-
daria, et fasciolas, et vestes ori applicitas, et
oblato ac degustato cibos, blandasque et dulces
litterulas, sanctus amor non habet : Mel meum, lu-
men meum, meumque desiderium ⁴. Omnes delicias
[Al. divitias] et lepores et risu dignas urbanitates,
et cæteras ineptias amatorum in comœdiis erube-
scimus, et in sæculi hominibus detestamur : quanto
magis in clericis et monachis, quorum et sacerdo-
tium proposito, et propositum sacerdotio ornatur ?
Nec hoc dico, quod aut in te, aut in sanctis viris
ista formidem : sed quod in omni proposito et
gradu et sexu boni et mali reperiantur, malorum-
que condemnatio laus honorum sit. Vide quid pro-
sint [Al. possint] frena ; a vitis nos retrahunt ; in-
troducunt ad virtutum choros ; in Christoque,
monte pulcherrimo, habitare nos faciunt. ⁵ Quamdiu
in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso ;
varia Scripturarum poena decerpe.

His utere deliciis, harum fruire complexu. Si
scandalizat te pes, oculus, manus tua, projice ea.
Nulli parcas, ut soli parcas animæ tuæ : *Qui vide-
rit, inquit Dominus, mulierem ad concupiscendum
eam, jam mæchatus est eam in corde suo (Math.
v, 28). Quis gloriabitur castum se habere cor (Prov.
xx, 9) ?* Astra non sunt munda in conspectu Do-
mini : quanto magis homines, quorum vita tentatio
est ?

C Væ nobis miseris, quoties concupiscimus, toties
fornicamur. *Inebriatus est, inquit, gladius meus in
cælo (Isa. xxxiv, 5) ;* multo amplius in terra, quæ
spinas et tribulos generat. Vas electionis, in cujus
pectore [Al. ore] Christus resonabat, inacerat cor-
pus suum : et tamen cernit naturalem carnis ardo-
rem suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult
hoc agere compellatur ; et tu te arbitraris absque
lapsu et vulnere posse transire, nisi omni custodia
servaveris cor tuum. Maxime cum plurimi, etiam
continentes, iracundi sint, ebriosi, procaces, su-
perbi, ex continentia magis inflati, percussores,
maledici, cupidi, timidi, multum sibi placentes ut
indigent continentiam, quasi præferant incontinen-
tiæ subministrasse materiam.

D Sed ille continens vere est, qui universa mem-
brorum officia a malis affectibus subtrahit, et cogi-
tatum a tota nequitia compescit. Quanto plura
tamen sunt quæ impugnant pudicitiam, tanto victo-
ris majora sunt præmia. Nam et ego cum essem
juvenis, et solitudinis me deserta vallarent, incen-

⁴ Econtrario periocha isthæc, « Speculum enim, »
etc., in illa editione desideratur.

⁵ Refleximus locum ad Rubei exemplar, antea
enim his præfigebatur, « Audi me, » tum alio sensu
legebatur, « meumque desiderium Christus est ; »
quod erat etiam ab Hieronymi mente alienum.

⁶ Atque his alia substituuntur a Rubeo usque ad
locum : *Si scandalizat te pes, etc.* Quarum tamen
interpolationum satis nobis est unum atque alterum
specimen præbuisse.

tiva vitiorum ardoremque naturæ ferre non poteram : quem cum crebris jejuniis frangerem, mens cogitationibus æstuabat. Ad quam edomandam cuidam me fratri, qui ex Hebræis crediderat, in disciplinam dedi : ut post Quintiliani acumina, gravitatem Frontonis, Ciceronisque fluviis, et lenitatem Plinii, alphabetum discerem, et stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quotiesque cessaverim, et contentione discendi rursus incœperim, testis est conscientia tam mea qui passus sum, quam eorum qui mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum dulces fructus capio [Al. carpo].

Prima igitur tentamenta clericorum sunt mulierum accessus. Nocivum genus femina, janua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio : cum proximat stipula, accendit ignem ; flammigero igne perculit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium. Ego judico si cum viris feminæ habitent, viscarium non deerit diaboli. Si alligaverit quis ignem in sinu suo, et vestimenta sua non comburentur ? Mihi crede, non potest toto corde cum Domino habitare qui seminarum accessibus copulatur.

Sed dicis : *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter* (Prov. x, 9). Bene et argute ; sed oportet bonum habere testimonium ex his qui fois sunt. Licet coram Deo recte ambules, tamen coram hominibus bona providenda sunt : quia astutiores sunt filiis lucis filii tenebrarum. Cum ergo a te hoc genus non amputatur, das reprehendentibus te locum, cum ipse te detrahentium morsibus tradidisti. Nam inter illecebras voluptatum, etiam ferreas mentes libido domat : quæ majorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putat omne quod nescit. Narrant gentiliùm fabulæ, cantibus Sirenarum nautas in saxa, isse præcipites, et ad Orphei citharam arbores, bestias, ac silicium dura mollita.

Difficile quoque inter epulas servatur pudicitia. Nitens cutis, sordidum ostendit animum. Licet quidam putent majoris esse virtutis præsentem contemnere voluptatem : tamen ego securioris arbitror continentiæ nescire quod quæras. Remotio igitur viri, castitatis collocaat arma, construit in melioribus castra pudoris. Tbecla post tentationem passionis Antiochiæ, cum Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum. Germinant feminæ spinas cum viris habitantes, arcana montium mucrone concutiant [Al. percutiant]. Nemo igitur inter serpentes et scorpiones securus ingreditur. Libido enim semper sui relinquit poenitudinem. Numquam satiatur, et extincta reaccenditur : usu crescit et decrescit [Al. tacet et decrescit] : nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Unde virginitas in eo felicitior est, quod carnis incentiva non novit : et viduitas eo infelicitior [Al. sollicitior], quod præteritas animo

recolit voluptates. Viro enim luxurioso verbum castitatis offensio est.

Qui vivunt in monasterio, et quorum simul magnus est numerus, nunquam soli extra procedunt. De agmine columbarum crebro accipiter unam separat, quam statim invadat et laceret, et ejus carnibus et cruore saturatur. Morbidæ oves suum relinquunt gregem : et laporum faucibus devorantur. Rarus igitur tibi sit egressus in publicum : martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. Nunquam tibi causa erit procedendi, si semper necessarie processurus sis. Aliorum vulnus, nostra sit cautio. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit.

Nam etiam quæ homines æstimant sibi salutaria, Deo volente, verti videmus in perniciem. In tranquillitate enim tempestas oritur : nihil, Deo adversante, securum est. Naturale quoque est unumquemque in suo periculo de alio plus sperare.

Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare, et accepto cibo, cum te in lecto positum dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei in quo ignitæ diaboli exstinguuntur sagittæ : *Omnes enim adulterantes, quasi clibanus corda eorum* (Osee vii, 7). Licet difficile est humanam animam aliquid non amare, ut in quoscunque mens nostra trahatur affectus : carnis igitur amor, spiritus amore superetur. Desiderium desiderio restinguatur ; quidquid inde minuitur, hic crescat. Non sinas ergo cogitationem crescere : dum parvus est hostis, interfice ; nequitia elidatur in semine. Audi Psalmistam : *Beatus qui allidet parvulos suos ad petram* (Psal. cxxvi, 9) ! Impossibile est in sensum hominis non irruere motum [Al. innatum medullarum, etc.], et medullarum calorem. Ille tamen laudatur, ille prædicatur beatus, qui statim cum cœperit cogitare, interficit cogitatus, et allidit eos ad petram : *Petra autem erat Christus* (I Cor. x, 4). Nam fides pura moram non patitur. Cum apparuerit scorpio, illico conterendas est.

Ardentes igitur diaboli sagittæ, jejuniorum et vigiliarum frigore restinguendæ sunt. Erras namque, frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati. Tunc enim maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Nemo cuius est tanta firmitate suffultus, ut de stabilitate debeat esse securus ; dicente Apostolo : *Qui stat, videat ne cadat* (I Cor. x, 12) ; quoniam nullus hostili exercitu obsidente securus est. Nam *adversarius noster tanquam leo rugiens aliquid devorare quærens, circumit* (I Petr. v, 8) ; et tu pacem putas ? *Sedet in insidiis cum divitibus et in oculis, ut interficiat innocentem* (Psal. ix, 29). Quod de libidine diximus referamus ad avaritiam, et ad omnia vitia quæ vitantur solitudine. Et ideo urbium frequentiam declinemus, ne facere compellamur, quæ nos non tam natura cogit facere quam voluntas.

CAPUT IV.

De Paupertate.

Quondam dives adolescens, omnia quæ in lege præcepta sunt se implisse jactabat. Ad quem Dominus in Evangelio : *Unum tibi, inquit, deest; si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Marc. x, 21).* Qui omnia se dicebat fecisse, in primo certamine divitias vincere non potest. Unde difficile intrant divites regna cælorum, quæ expeditis et alarum levitate subnixos habitatores desiderant. *Vade, inquit, vende; non partem substantiæ, sed universa quæ possides; et da, non amicis, non consanguineis, non propinquis, non uxori, non liberis; plus aliquid addam; nihil tibi ob metum inopiæ reservabis, ne cum Anania damneris et Sapphira; sed da cuncta pauperibus, et fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula, ut me sequaris ut Dominum. Nam omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (Matth. xix, 29).*

O quanta beatitudo pro parvis magna recipere, æterna pro brevibus, pro morituris semper viventia, et habere Deum debitorem! In Actibus apostolorum (quod Domini nostri adhuc calebat cruor, et fervebat recens in credentibus fides) vendebant omnes possessiones suas, et pretia earum ad apostolorum deferebant pedes; ut ostenderent pecunias esse calcandas; dabaturque singulis, prout cuique opus erat. Unde Ananias et Sapphira dispensatores timidi, imo corde duplici, et ideo condemnati, quia post votum abstulerunt quasi sua, et non ejus cui ea voverant, partemque sibi jam alienæ substantiæ reservaverunt, metuentes famem, quam vera fides non timet; et præsentem meruere vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correctionis exemplo. Vende ergo omnia quæ habes, et da pauperibus, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Sive ille sacerdos sit, sive cognatus, sive affinis, nihil aliud in eo consideres, nisi paupertatem.

Quodque in Ægyptiis, et Syriis monasteriis moris est: ut qui se Deo voverint, sæculo renuntiantes, omnes sæculi delicias conculcent; utinam¹ quod sæculo renuntiamus voluntas sit, non necessitas, ut paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Caterum juxta miserias hujus temporis, et ubique gladios sævientes, satis dives est qui pane non indiget: et nimium potens est, qui servire non cogitur. Multi enim ædificant parietes, et columnas Ecclesiæ substruunt, inarmora nitent, auro splendent laquearia, et gemmis altare distinguitur, et ministrorum Dei nulla est electio. Neque vero mihi aliquis opponat: dives in Judæa

A templum, mensam, lucernas, thuribula, scyphos, et alia ex auro fabricata. Tunc hæc probantur a Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, et sanguis pecorum erat redemptio peccatorum, quanquam hæc omnia præcesserunt in figura.

Nunc vero cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicaverit; cogitemus crucem, et divitias tutum putabimus. Sed nunquid tempus, ut habitetis in domibus laqueatis, id est, ornatis et compositis: et quæ non tam ad usum sunt, quam ad delicias, inquit propheta. Nam habitaculum meum, in quo fuerant Sancta sanctorum, et cherubin, et mensa propositionis, pluris rigabitur; squalabit solitudine, et sole torrebit. Quæ autem utilitas fulgere gemmis: et Christum in paupere fame mori [Al. periclitari]? Jam non sunt tua quæ possides: dispensatio tibi credita est: cave ne quasi fidelis et famosus quondam tuorum dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias.

Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit; nec putavit se posse virtutes simul et divitias possidere: et nos suffarelnati auro Christum pauperem sequimur; et sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timide reservamus? Intelligis quid loquor: dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum: præter victum et vestitum et manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant.

Tu ergo considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas; id est, ne, immoderato judicio, rem pauperum tribuas non pauperibus, quod paris est sacrilegii; secundum dictum prudentissimi viri, liberalitas pereat. Sunt quoque qui pauperibus parum tribuunt, ut amplius accipiant; et sub prætextu eleemosynæ divitias quærunt; quæ magis venatio quam eleemosyna dicenda est. Sic bestia, sic aves, sic et capiuntur pisces. Modicum in hamo escæ ponitur, ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Nos autem humiles atque pauperuli, nec habemus divitias, nec oblatas dignamur accipere. Balsamum, piper et poma palmarum rustici non emunt; qui enim volunt divites fieri, incidunt in tentationes et laqueum diaboli et desideria multa. Et præsertim, quia ætas optata cunctis non vicinam mortem, quæ debetur mortalibus naturæ lege: sed cassa spe annorum nobis spatia pollicetur. Nemo enim tam fractis viribus, et sic decrepitæ senectutis est, ut non se putet adhuc unum annum esse victurum. Verum quid ago? fracta navi de mercibus disputo. Non intelligimus Antichristum appropinquare: quem Dominus Jesus interficiat spiritu oris ejus.

Juvenis quidem potest mori cito: sed senex diu vivere non potest, maxime quia comparatione æter-

¹ Hic utinam deerat; mox expeditam, pro expedita legebatur.

nitatis omne quod in mundo patimur, una dies appellari potest, non habitationis, sed peregrinationis. Nam quotidie commutamur : tamen æternos nos credimus. Hoc ipsum quod dico, quod scribo, quod lego, quod emendo, de vita mea trahitur. Quot puncta notarii, tot meorum damna sunt temporum. Omnes namque divitiæ de iniquitate descendunt : nisi alter perdidit, alter invenire non potest. Unde vulgata sententia mihi videtur esse verissima : *Dives, aut iniquus, aut iniqui hæres.* Vides enim homines maria transire, ante potentum excubare fores, pati omnia quæ servorum conditio vix patitur, ut divitiæ congregent, ut aliquam accipiant dignitatem : et postquam hoc fuerint consecuti, tradere se luxuriæ et voluptatibus et omni iniquitati, ut quod avaritia congregat, luxuria consumat.

Isti ergo pro laboribus suis efficiuntur hospitium dæmonum. Qui templum Dei esse debebant, fiunt tabernacula Æthiopum. Postquam enim ditati fuerint, et per fas et nefas ad altissimum gradum conscenderint, tunc conscientia peccatorum suorum semper mortem, semper iudicium formidabunt, et ad levem febriculam, quasi latrones in carcere de æternis suppliciis suspirabunt. Divites autem qui ingressi sunt regna cælorum, ipsis divitiis ad bona utentes opera, divites esse desierunt, et dispensatores magis Dei quam divites appellandi. Obsecro ergo te, ne lucra mundi in Christi quæras militia. Negotiatorem clericum, et ex inope divitem factum, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge. Et præsertim cum sciam te toti renuntiasse mundo, et abjectis calcatisque divitiis, orationi, lectioni, jejuniis vacare quotidie. Procuratores quoque et dispensatores domorum alienarum atque villarum clerici esse non possunt : qui proprias jubentur contemnere divitiarum facultates. Avaritiæ quoque malum tibi omnino vitandum est, non quo aliena non appetas, hoc enim et publicæ leges puniunt ; sed quo tua, quæ tibi sunt aliena, non serves. Si in alieno, inquit, fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis (*Luc. xvi, 12*) ?

Sed dicis : Juvenis sum delicatus, et manibus meis laborare non possum ; si ad senectam venero, si ægrotare cæpero, quis mei miserebitur ? Audi ad apostolos loquentem Jesum : *Ne cogitatis in corde vestro, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus est quam vestimentum ? Respiciite volatilia cæli, quoniam non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cælestis pascit illa* (*Matth. vi, 25, 26*). Si vestis defuerit, illa proponantur. Si esurieris, beatos audias pauperes et esurientes. Si aliquis amixerit dolor, legito illud Apostoli : *Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis* (*II Cor. xii, 9*).

Illud autem quod derelicta militia, castrasti te propter regna cælorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam ? Perfectus autem servus

Christi nihil præter Christum habet. Aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Igitur ut concludam, si perfectus es, cur bona paterna desideras ? Dominus evangelicis vocibus tonat : *Non potestis duobus dominis servire* (*Matth. vi, 24*), et audet quisquam mendacem Christum facere, mammonæ et Christo serviendo ? *Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, sic ambulare* (*I Joan. ii, 6*). Assatim dives est, qui cum Christo pauper est. Nam servi Dei, qui diebus et noctibus servant Domino suo, qui in terris positi angelorum imitantur conversationem, et nihil aliud loquuntur, nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentes victum et amictum, his contenti sunt divitiis, qui plus habere nolunt, si tamen servant propositum. Alioquin si amplius desiderant, his quoque quæ necessaria sunt, probantur indigni. Quidquid tamen corpora nostra defendere potest, et humanæ succurrere imbecillitati, quos nudos natura profudit, hæc una appellanda est tunica.

Si ergo vis esse quod propheta est, quod Christus est, da pauperibus, quo necessitas sustentetur, non quo opes augeantur ; quodque si quid plus habes quam tibi ad victum vestitumque necessarium est, illud eroga ; in illo debitorem te esse noveris. Nam aliena rapere vincitur, qui ultra [*Martian. tac. ultra*] necessaria sibi retinere conatur. Clerici quoque qui de bonis parentum sustentari possunt, si quid pauperum accipiunt, sacrilegium profecto committunt. Scit enim hostis antiquus magis continentia quam nummorum esse certamen. Facile namque abjicitur quod hæret extrinsecus. Intestinum bellum periculosius est.

Zachæus dives erat, apostoli pauperes ; et quantum ad divitiis nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet. Si autem quæ fors sunt Deo, quæ intus diabolo demus, non est æqua partitio. Nolo igitur quod ea tantum offeras, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere, et quæ ad instar undarum et fluctuum a succedentibus sibi dominis occupantur, et quæ nolis velis in morte dimissurus es. Illud offer, quod nullus tibi possit hostis auferre. Nam aurum deponere, incipientium est, non perfectorum : se ipsum offerre Deo, proprie Christianorum est. Nec enim imaginem crucifixi præfert, nisi qui in hoc sæculo se nudum mortuumque reddiderit. Infinita namque de Scripturis exempla suppeditant, quæ avaritiam doceant esse fugiendam.

Verum quod non ante plures annos gestum sit referam. Quidam ex fratribus parcius quam avarior, nesciens triginta denariis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia divisis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ : nonnulli parentibus

remittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus et cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu decreverunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: *Pecunia tua tacum sit in perditionem* (Act. viii, 20). Neque hoc crudeliter quisquam putet esse factum. Tantus cunctos per totam Ægyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis.

Radix omnium malorum est avaritia: ideoque et ab Apostolo *idolorum servitus* nuncupatur (Coloss. iii, 5). Non quidem occidet famo animam justam Dominus. *Junior fui, et senui; et non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem* (Psal. xxxvi, 25). Elias corvis pascitur ministrantibus. Vidua Sareptana ipsa cum filiis suis peritura nocte prophetam pascit esuriens, et mirum in modum capace repleto, qui alendus venerat, alit. Petrus apostolus ait: *Argentum et aurum non est mecum; quod autem habeo hoc tibi do: serge et ambula in nomine Jesu* (Act. iii, 6).

At nunc multi licet sermone taceant, opere loquuntur: Fidem et misericordiam non habeo; quod autem habeo, aurum et argentum tibi non do. Audi Jacob quid postulet: *Si fuerit Dominus meus mecum, et servaverit me in via per quam ego iter facio; et dederit mihi panem ad manducandum, et vestem ad vestiendum* (Gen. xxviii, 20). Tantum necessaria deprecatus est. Unde et latrones ad sanctum Hilarionem: Quid faceres si latrones ad te veniant? Quibus respondit: Nudus latrones non timeo. At illi: Occidi potes. Possum, inquit, sed non timeo: quia sum mori paratus. Cujus qui mirantur signa et portenta quæ facit: mirentur et incredibilem abstinentiam, scientiam et humilitatem.

Ego autem nihil ita stupeo quam gloriam illum et honorem calcare potuisse, quia factu est difficile gloriam virtute superare, et ab his diligi quos præcedis. Cum ergo Christi gaudeas libertate, ac propemodum in donato constitutus sis, non debes ad tollendam tunicam lecto descendere: nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stivam amittere, sed si fieri potest, imitare Joseph, et Ægyptiæ dominæ pallium relinque, ut nudus sequeris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: *Nisi quis tulerit crucem suam et secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus* (Matth. x, 38). Projice sarcinum sæculi, ne quæras divitias, quæ camelorum gravitatibus [At. pravitatibus] comparantur. Nudus et levis ad cælum vola: ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera, ut impleas sacculum, quem Dominus evacuare præcipit.

Si igitur qui habent possessiones et divitias jubentur omnia vendere, et dare pauperibus, et sic sequi Salvatorem; dignatio tua non debet quærere quod erogatura es. Vidua illa in Evangelio pauperula. quæ duo minuta misit in gazophylacium, cunctis præfetur divitibus, quia totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non

quæras, ut fortissimum tyronculum suum Christus agnoscat, ut lætus tibi de longissima regione venienti occurrat pater, ut stolam tribuat et annulum ut immolet pro te vitulum saginatum.

CAPUT V.

De utilitate paupertatis.

Pauper vero ita consolandus est, ut sciat in paupertate magis bona consideranda. Et primo quidem quod a Deo illi sit utiliter provisum, qui præscivit infirmitatem ejus et consideravit quod divitiarum sarcinam et sollicitudinem portare non posset. Deinde sciat quantas tentationes, quanta pericula transiverit nomine paupertatis, si affluentia deest, quæ frequenter contraria est. Ad animi divitias quantocius sine impedimento in paupertate transitur; certe quantis malis caruit, consideret. Caret invidia, æmulatione, insidiis, dolo, superbia, contentione, et his quæ hominibus in hoc sæculo divitiarum solent confutare. Flexu enim rerum, et ubertate copiarum, animus solvitur: vigor mentis infringitur, virtus corporis enervatur. At in paupertate, non lasciva convivia, non turpes potationes; omnia sobria, omnia rigida, omnia humilia, non abjecta; quoniam conscientia pura et virtute sunt plena; non est abundans extraneis facultatibus.

Non facile ad divitias animi, id est, ad virtutes hujus mundi dives accedit. Filius enim Dei didicilius dicens, divitem introire in regnum cælorum, utique intelligit pauperem facilius, et ne se ob paupertatem alienum esse a cura Dei existimet, propheta testatur, dicens: *Et pauperem et divitem ego feci: pro omnibus æqualis cura mihi est* (Sap. vi, 8). Non est enim Deus personarum acceptor; nec pro illo tantum curam gerere prohibetur, qui in sæculi divitiis pollet, sed pro omnibus, et pro pauperibus curam sustinet; remuneraturus quem invenerit, aut in divitiis humilem, aut in paupertate patientem; distributi veluti totius corporis humani et ministerium quæritur singulorum.

Consideres hominis corpus esse unum quidem corpus: sed plurima membra. Nunquid omnia sunt oculus, aut pes, aut reliqua membra? Sed sicut ait Apostolus, doctor gentium *in fide et veritate* (I Tim. ii, 7): quæ inferiora sunt membra majorem his tribuimus honorem. Et quemadmodum virtus singulorum membrorum in suo ordine atque officio demonstratur: ita in totius generis humani corpore velut minor paupertas et divitiarum collocantur, ut divitiis humanitas Dei examine comprobetur. Exsultare debet pauper, Deo gratias agere, quod multis patrimonii nexibus liberatus, in die probationis non gravatur compedibus facultatum. Facilius liber sequitur discipulus Dominum nullis nexibus implicatus. Non desit etiam ab ipso in quantum potest misericordia justa in egenos, quia sicut justus efficitur de frugalitate, inferioribus et non habentibus prorogatur non vereatur ne ipse

deficiat, cum in usu sanctæ administrationis habeat promptissimam voluntatem. Nihil enim sibi deest; non cupiat in sæculo dives fieri: ne mala sibi plurima acquirat, dicente ac monente glorioso Paulo: *Habentes victum et vestitum, his contenti simus (I Tim., vi, 8).*

Imo si vera fide et propter salutem credere, cælestes sibi divitias cooptet, et comparet, quas unusquisque et misericordia et reliquis actibus bonis comparat et assumit. Temporalibus enim æterna sunt præponenda: caducis stabilia: sollicitis securiora: periculosis libera: inhonorificis clariora. Igitur cum Christus dixerit: *Primum querite regnum Dei, et hæc omnia apponentur vobis (Matth. vi, 33)*, nulli dubium fore credo, his copiantur necessariam rerum in terris non defecturam, quibus cælestia præparantur. Unde his monitis, et dives temperetur, et pauper sublevetur. Difficile potentes, et nobiles, et divites, et multo his difficilior eloquentes credunt Deo. Obcæcatur namque mens eorum divitiis, opibus atque luxuria, circumdati vitii non possunt videre virtutes.

Felix ergo qui non in divitiis, non in sapientia, non in potentia sæculari et eloquentia, sed in Christi passionibus gloriatur. Ac nihil miserius quam Deum propter nummum contemnere. Ideo quem senseris semper aut crebro de nummis loquentem, institorem habeto potius quam monachum.

CAPUT VI.

De correctione et doctrina presidentis.

Rector quoque honore suppresso, æqualia subditis bene viventibus deputet¹, et erga perversos jura rectitudinis exercere non formidet. Nam liquet quod omnes homines natura genuit æquales: sed varietate meritum, ordine alios aliis culpa postponit. Sed et arguuntur negligentes rectores Ecclesiæ Dei, ob quorum incuriam perit omnis decus populi Christiani, cum nec in meditatione legis divinæ, nec cultu pietatis, nec in sacrarum virtutum exercitio laborare conentur. Tunc enim doctrina doctorum suavitas est, cum doctrina pariter et vita consentiant. Sed nec putent sua scientia et sapientia, sed Dei auxilio pacem Ecclesiis suis redditam; qui si suum servaverint gradum, sunt domus Dei, et quasi angelus Domini. Sed si plus cupiunt videri nosse quam cæteri, quandoque patent veritatis regulam non tenere.

Magister quoque discipulum corrigit, quem ardentior cernit ingenii. Nam medicus si cessaverit curare, desperat. Quoniam non est parvi apud Deum meriti bene filios educare. Rectorum quoque est, ut laborantium noverint sudorem, vel lapsis manum porrigere, vel errantibus viam ostendere. Sed ne gloriaris quod multos discipulos habeas: Filius Dei docuit in Judæa, et duodecim illum

tantum apostoli sequebantur. Phariseorum autem doctrinæ omnis populus applaudebat. Lædit discipulus magistrum, si per negligentiam suam, præcepta ejusque laborem disperdat.

Ideo non sit in eis pœnæ diversitas, quibus paria sunt peccata. Nullius personam accipias, quantumcunque sit potens vel nobilis; si peccaverit, corripue eum. Nam confusionem sequitur ignominia, ignominiam correctio, correctionem consolatio, consolationem salus. Vera enim amicitia, quod sentit, simulare non debet. Non est crudelitas pro Deo crimina punire, sed pietas. Nihil tamen crudelius, nihilque miserius inveniri potest, quam ut timore mortis propriæ, ne salutem filiorum audeant defendere.

Docente autem te in Ecclesia, non clamor populi, sed genitus suscitetur, lacrymæ audientium laudes tuæ sint. Sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit. Unde et Apostolus præcipit: *Sermo vester sit sale conditus (Coloss. iv, 6)*. Quod si infatuetur, foras projicitur; et perdit nominis dignitatem. Nam sicut victoria Domini, triumphus est servorum; sic magistri eruditio, discipulorum profectus. Nisi enim caput [*Al. cerebrum*] sanum sit, omnia membra sunt in vitio.

Quando doctrina non erit in Ecclesiis, intelligemus perire pudicitiam, castitatem mori, et omnes obire virtutes, quia non comederunt verbum Domini. Tunc Scriptura utilis est audientibus, cum absque Christo non discitur: cum sine Patre non profertur¹: cum sine Spiritu sancto, non insinuat ille qui prædicat. Sed difficile dignus præco virtutum Christi inveniri potest, qui in annuntiandis illis non suam, sed ejus quærat gloriam quem prædicat.

Confusio quoque est ignominia et Jesum crucifixum et pauperem et esurientem fartis prædicare corporibus: et jejuniorum doctrinam per rubentes buccas tumentiaque ora proferre. Non confundant ergo opera sermonem tuum, ut cum in Ecclesiis loquaris, tacitus quisque respondeat: Cur hæc quæ dicis, ipse non facis? Accusare avaritiam etiam latro potest. Sacerdotis vox cum mente concordet. Nam quomodo potest præses Ecclesiæ malum auferre de medio ejus, qui in delictum simile corruerit? Ac qua libertate corripit peccantem, cum tacitus ipse sibi respondeat eadem admisisse quæ corripit? Perdit enim auctoritatem docendi, cujus opere sermo destruitur. Et illud Tullii: Caput artis est docere quod facis.

Venerationi mihi semper fuit, non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui enim in sermone se dicit apostolos imitari, prius imitetur virtutes et vitam illorum, in quibus loquendi simplicitatem excusabat sancti nominis magnitudo. Non enim facit ecclesiastica dignitas Christianum; nec

¹ Aherat verbum *deputet*. Sunt hæc autem ex falso ascriptis Hieronymo commentariis in La-

mentat. Jeremiæ expressa.

¹ Antea non probatur, et mox non jam insinuat,

est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, A jam cum Christo regnantium; ne forte veniat angelus Domini, qui scindat velum templi tui, qui candelabrum tuum de loco moveat.

Igitur ædificaturus turrim, futuri operis sumptus computa. Sicuti non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. Prius ergo faciamus, et sic doceamus: ne doctrinæ auctoritas castis operibus destruat. Nam de eloquentibus et pronuntiantibus plenus est orbis. Loquuntur quæ nesciunt: docent quæ non didicerunt. Magistri fiunt, cum ante discipuli non fuerint.

Sed nec ad scribendum cito, prosilias, et levi ducaris insania: multoque tempore discere quod doceas, et non sic temeritate quorundam doceas quod nescias: sed ante discere quod docturus [Al. dicturus] es. B Nam qui sapientis verba crebro audire et intelligere negligit, vitam suam gubernare non novit: quanto magis nec aliorum regimini proficit? Igitur servum servis te esse convenit. Atque ita in omnibus perdocere, ut quicumque audiunt, conversatione tua magis quam sermone proficiant. Quoniam quidem non in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

Sed ne statim multitudinis acquiescamus iudicio, sed electi in principatum noscamus mensuram nostram, et humiliemur sub potenti manu Dei. Revera nil fœdus præceptore furioso, cum debeat esse mansuetus et eruditus: e contra torvo vultu, tremantibus labiis, rugata fronte, effrenatis conviciis, facie inter pallorem, ruboremque variata, clamore C perstreptit; et errantes non tam ad bonum trahit, quam ad malum sævitia sua præcipitat; licet non qui irascitur iracundus est, sed ille qui crebro hac passione superatur. Suntque multi docentes ea quæ non oportet, turpis lucri gratia: qui totas domus subvertunt: et putant quæstum esse pietatem. Quod plerumque accidit, ut habeamus pugnæ legis non ob desiderium veritatis; sed ob jactantiam gloriæ: dum apud audientes docti volumus existimari. Festino igitur gradu pergamus ad magistros, et eorum teramus limina; et præcepta virtutum ac mysteria Scripturarum vincula putemus æterna.

CAPUT VII.

De solitudine.

Revera, ut simpliciter motum mentis meæ fatear, considerans et propositum tuum et ardorem, quo sæculo renuntiasti; differentias in locis arbitror, si urbibus et frequentia urbium derelicta, in agello habites, et Christum in solitudinæ quæras, et ores solus in monte cum Jesu, sanctorumque locorum tantum vicinitatibus perfruaris, id est, ut et urbe careas, et propositum monachi non amittas. Loquor non de episcopis, non de clericis, quorum alia causa est, alia monachi. Clerici oves pascunt, ego pascor. Sed de monacho loquor, qui pretium possessionum suarum ad pedes apostolorum posuit, docens pecuniam calcandam; humiliter et secreto victians, semper contemnat quod seculi contem-

psit. Nam summæ stultitiæ est, renuntiare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, et inter majores populos peregre [Al. periculosus] vivere.

Quia igitur fraterne interrogas per quam viam incedere debeas: revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere presbyteri, si episcopatus te, vel opus, vel honor forte delectat, vive in urbibus et castellis; et aliorum salutem, lucrum fac animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceris, monachus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, B Platonem, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Historici, Thucydidem, Salustium, Herodotum, Livium. Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus, episcopi et presbyteri habeant in exemplum apostolos et apostolicos viros: quorum honorem possidentes, habere nitantur et meritum.

Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Elias, noster princeps Elisæus, nostri duces filii prophetarum qui habitabant in agris et solitudinibus, et faciebant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis. De his sunt et illi filii Rechab, qui vinum et siceram non bibebant, et morabantur in tentoriis: qui Dei per Jeremiam voce laudantur, et promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Interpretare igitur vocabulum monachi; hoc est nomen tuum. Quid facis in turba qui solus es? non tibi eadem causa, quæ cæteris. Nemo propheta in patria sua honorem habet. Nam ubi honor non est, ibi contemptus est. Ubi contemptus est, ibi frequens injuria. Ubi injuria, ibi indignatio. Ubi indignatio, ibi quies nulla. Ubi quies non est, ibi mens sæpe a proposito deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid auferitur ex studio, minus sit ab eo quod tollitur. Et ubi minus est, perfectum non potest dici.

D Ex hac supputatione illa summa nascitur, monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem esse nolle, delinquere est. Ubi autem ego nunc sum, non solum quid agitur in patria, sed an patria persistat, ignoro. Ino nec mihi conceditur unus angelus eremi: quotidie exposcor fidem, quasi sine fide renatus sim.

CAPUT VIII.

De laudibus, et utilitate cremi.

Quid igitur agis tu, frater, in sæculo, qui major es mundo? Paupertatem times? bratos pauperes Christus appellat. Labore terrors? sed nemo athleta sine sudoribus coronatur. De cibo cogitas? sed vera fides famem non timet. Super nudam metuis humum exca jejuniis membra collidere? sed Do-

minus tecum jacet. Squalidi capitis horret inculta
 exsaries? sed caput tuum Christus est: Infinita
 eremi vastitas terret? sed tu paradysum mente de-
 ambula: quoties illuc conscenderis, toties in eremo
 non eris. O desertum Christi floribus vernans! O
 solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus
 in Apocalypsi civitas magni regis extruitur! O
 eremus familiaris [*Al. familiari*] Deo gaudens,
 et cætera! Ad quæ etiam illud Apostoli: *Non sunt
 condignæ passionibus hujus temporis ad futuram glo-
 riam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii, 18).

Cur igitur timido animo Christianus es? Filii
 hominis non habet ubi caput suum reclinet: tu
 amplas porticus et ingentia tectorum spatia meti-
 ris: hæreditatem expectans sæculi, cohæres Chri-
 sti esse non poteris. Nudos amat eremus. Corpus
 assuetum tunicis, loriceæ onus non fert. Caput
 opertum linteo, galeam recusat. Mollem otio ma-
 num, durus exasperat capulus. Sed cur, inquis,
 pergis ad eremum? videlicet ut te non audiam, non
 videam, ut tuo furore non movear, ut tua bella
 non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne for-
 ma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus.

Respondebis: hoc non est pugnare, sed fugere.
 Sta in acie, adversariis armatus obsiste: ut post-
 quam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem
 meam. Nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam ali-
 quando victoriam. Nisi fugero, aut vincendum mihi
 est, aut cadendum. Quid autem necesse est certa
 dimittere, et incerta sectari? Aut scuto, aut pedi-
 bus mors vitanda est. Tu qui pugnans, et superari
 potes et vincere. Ego cum fugero, non vincō
 in eo quod fugio, sed ideo fugio ne vincar.
 Nulla securitas est vicino serpente dormire:
 potest fieri, ut me non mordeat. Fuga enim non
 infidelitatis, sed prudentiæ indicium est, ne frustra
 nos offeramus periculis.

Sed nuper Ægypti deserta vifisti: Intuitus es
 angelicam familiam: quanti ibi flores sunt? quam
 spiritualibus gemmis prata vernantia? Vidisti sarta
 quibus Dominus coronatur. Ille tibi ignis in pectore
 exæstuet, et illa quotidie cogita, tracta, considera
 [*Al. desiderata*], et quasi quodam carcere tentus ex-
 clama: *Hæc me, quia prolongata est peregrinatio
 mea* (Psal. cxix, 5) et in paradysum mente con-
 scendens, toties in terra non eris, quoties terrena
 despexeris. Eadem nobis certe cum his qui habi-
 tant per deserta, conditio est: iidem oculi, toti-
 dem et manus, iisdem infirmitatibus vel virtutibus
 subjacemus. Si te aquæ potus vexat, quanti nobi-
 les non dicam vina nesciunt, sed carnes ignorant,
 et fuso [*Al. infuso*] tantum legumine sustentantur?
 Si balnearum te lavacra sollicitant, quanti prin-
 cipes civitatum, sive ob culpam propriam, sive ob invi-
 diam ad insulas deportati, sine æterno præmio perpe-
 tuæque mercede absque balneis perseverant? Nemo
 illi necessitate pati non potest, quod pro Deo pati
 voluntate detrectet.

Habebis cellulam quæ te solum capiat. Imo non

A cris solus: angelica turba versabitur, tot socii,
 quot sancti. Leges Evangelium, fabulabitur tecum
 Jesus: replicabis apostolos vel prophetas. Nunquid
 poteris talem alium tuis sermonibus habere con-
 sortem? Terra sumus et cinis, et per omnia mo-
 menta de nostra salute suspensi continuis in pulve-
 rem dissolvendi. Quid detrectamus [*Al. retractamus*]
 facere de necessitate virtutem? certe quandoque
 moriendum est. Quam cito mundi derelinquamus
 angustias; et si forte ob continentiam, quod tamen
 raro accidit, dolere stomachum, æstuarè febribus
 cœperimus, perpetuæ vitæ ingressuri Januam mor-
 tum putemus. Quanti enim in mediis opibus, et in-
 ter infusas [*Al. tabulas*] consulatus, repentina
 morte subtracti sunt.

B Quid ergo desideramus urbium frequentiam, qui
 de singularitate cenamur? mihi enim oppidum
 carcer, et solitudo paradysus est. Sæcularium quo-
 que, maxime potentum consortia devita. Quid tibi
 necesse est illa sæpius videre, quorum contocriptu
 monachus esse cœpisti? Nam monachum solitudo
 facit, non publicum.

CAPUT IX.

De periculo vitæ solitariæ.

Monachi etiam nunc mores discutiamus, qui jugum
 Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum
 est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere
 debeas. Mihi placet ut habeas sanctorum contuber-
 nium, ne absque ductore ingrediaris viam, quam
 nunquam ingressus es: statimque tibi in partem
 alteram declinandum sit, et errori pateas, plusque
 aut minus ambules quam necesse est: et currens
 lassaris, moramque faciens obdormias. In solitudine
 sito, subrepat superbia. Et si parumper jejunaverit,
 hominemque non viderit, putat se alicujus esse
 momenti. Oblitusque sui unde, et quo venerit: intus
 corde, foris lingua vagatur. Judicat contra volun-
 tatem Apostoli alienos servos [*Al. suos*]. Quo gula
 poposcerit, porrigit manus; dormit quantum vo-
 luerit, neminem veretur; omnesse inferiores putat,
 crebriusque in urbibus quam in cellula est; et inter
 fratres simulat verecundiam qui platearum turbis
 colliditur.

D Quid igitur? solitariam vitam reprehendimus?
 Minime, quippe quam sæpe laudavimus, licet ut
 præfertur solitaria vita periculosa est; ne abstracti
 ab hominum frequentia, sordidis et impiis cogita-
 tionibus pateant; et pleni arrogantiae et supercilii,
 cuuctos despiciant, armentque linguas suas, vel
 clericis, vel monachis detrahendo. Sed de ludo
 monasteriorum volumus hujusmodi egredi militæ,
 quos eremi dura rudimenta non terreat; qui
 specimen [*Al. speciem*] conversationis suæ multo
 tempore dederint: qui omnium fuerint minimi,
 ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando,
 nec saturitas superavit; qui paupertate lætantur:
 quorum habitus, sermo, vultus, incessus doctrina
 virtutum est.

O quoties in eremo constitutus et in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia: et squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obduserat. Quotidie gemitus; et si quando me repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis vero et potu laceo: cum etiam languentes monachi ibi aqua frigida utantur, et coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere damnaveram, scorpionum tantum socius et ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuis; et mens desiderii aestuabat in frigido corpore; et ante hominem suum jam carne præmorta, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, repugnantem carnem hebdomadarum inedea subjugabam. Non erubescio [Al. depudescio] infelicitatis meæ, quin potius plango me non esse quod fuerim. Memini me clamantem, et diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a prætoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante [Al. imperante] tranquillitas. Ipsam quoque cellulam quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam, et mihimet iratus et rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ erat orationis locus, ibi illud miserimæ carnis ergastulum collocabam [Al. tacet collocabam]: et, ut mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cælo oculos inhærentes, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus angelorum, et lætus gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus (Cant. 1, 3).*

Dicam et aliud quod in Ægypto viderim. Græcus erat adolescens in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis magnitudine, flammam carnis poterat extinguere. Hunc Pater monasterii periclitantem, hac arte servavit. Imperat viro cuidam gravi, ut jurgiis atque conviciis insectaretur hominem; et post irrogatam injuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium cœpit. Solus pater defensionem suam callide opponere studuit: ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus est, quo expleto, interrogatus adolescens, super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret; Papæ, inquit, mihi vivere non licet, et fornicari libeat? Illic si solus fuisset, quo adjutore superasset? Sunt enim meliores duo quam unus, et si alter ceciderit, ab altero fulciatur. Funiculus tri-

plex non facile rumpitur: et frater fratrem adjuvans exaltabitur.

Vidi ego quosdam, qui, postquam renuntiaverunt sæculo, vestimentis duntaxat, et vocis promissione [Al. professione], non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt. Res familiaris aucta quam imminuta. Eadem ministeria servulorum, idem apparatus convivi: et nomen sibi vindicant solitarii. Quidam [Al. Qui] vero pauperes sunt et tenui substantiola, videnturque sibi scioli: pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninum exerceant facundiam.

Sunt etiam qui humore cellularum, immoderatisque jejuis, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiam: et Hippocratis magis fomentis quam nostris monitis indigent. Plerique artibus et negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus, institorum eadem exercent mercimonia. Non victum et vestitum, quod Apostolus præcipit, sed majora quam sæculi homines emolumenta sectantes, et sub religionis titulo exercentur injusta compendia, et honor Christiani nominis magis fraudum facit quam patitur.

Quodque [Al. quæ] pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publice extendentes manus, pannis aurum tegimus: et contra omnium opinionem plenis sacculis morimur divites, qui quasi pauperes vivimus.

Tibi cum in monasterio fueris, hoc facere non licebit; et inolescente paulatim consuetudine, quod primum cogebaris velle incipies, et delectabit te labor tuus, oblitusque præteritorum semper priora sectaberis, nequamque considerans quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeat. Neque vero peccantium ducaris multitudine, nec te pereuntium turba sollicitet¹, ut tacitus cogites: Quid ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiæ, adeunt balnea, unguenta non spernunt, et tamen in omnium ore versantur. Ad quod ante respondi, et nunc breviter respondeo, in præsentis opusculo non me de clericis disputare, sed monachum instruere.

CAPUT X.

De periculo habitandi in urbibus.

Considera, obsecro, satis esse difficile locum Stephani implere vel Pauli, et in angelico stare ministerio². Pretiosum margaritum cito frangitur, fractumque instaurari non potest. Navis quamvis sit rudis et solidis confixa clavibus, tumentesque fluctus non sentiat, cito, si periculose navigat, perforatur; et licet plenis ventis lucrosius ad optata

¹ Apud Rubeum hæc, « nec te pereuntium turba sollicitet, » desiderantur.

² Ex epist. inter supposititias relata ad Præsidium petita hæc sunt. Addunt itaque ex ejus con-

textu Rubeus, alique verba, « et subjacentes populos candenti desuper veste despiciere. » Plusque habent paulo post, « fluctus tabulata non sentiant. »

perveniat: tamen magis secreta sunt quæ et tranquilla sunt. Et apertius loquar, plus te, quod dicis, habere mercedem, si in media urbe consistens monachus vicities; et sunt vera¹ quæ dicis, sed non tam facile explentur opere quam dicto. Nam si aliquis te de optimatibus invitet ad prandium, certe aut eundem est, aut negandum. Si ieris, aut iisdem cibis vesceris, aut aliis. Si aliis, convivarum offenduntur oculi. Si iisdem, perit abstinentia. Quod si non ire volueris, miser comederis in prandio ad singulas quasque phialas, et ad delibuta melle vina potaberis: alius tuum vultum cavillabitur, ille incessum irridebit, hic habitum; et imitatores forsitan Judæorum: Nonne, inquit, hic est fabri filius? Nonne fratres ejus [Al. add. et sorores] apud nos sunt? Ego illum memini ante tot ferme annos illud fecisse turpe, dixisse turpius. Alius furem clamabit, et tecum [Al. mœchum] se sceleris finget esse participem. Omnia prandia pariter consonabunt, in te temulentum convivium dissolvetur.

Quod si ullis abstinueris carnibus, et non crebro balnea frequentes, tunc vero per omnes columnas Manichæi titulus ascribetur. Si volucrum edulium refutaveris, et tenellas columbis crassosque turtures expetenti gutturi durior dominus denegaveris, sacrilegii crimen affligitur, statimque aiunt: Hi sunt qui Creatorem mundi condemnant. In usus nostros facta sunt omnia. Audivi, Domino teste, non mentior, quemdam in sua gula disertum, cum rumore cognosceret, me cibis esculentioribus abstinere, se dicere: Nunquid porcellus ideo factus est, ut togatus in senatu sententiam diceret? Quo videlicet me stultitiæ condemnaret, qui me putaret ea quæ sunt in usus creata non sumere.

Quod si pulla fuerit tunica, etiam præterentium digitis denotaberis. Ac sic nisi formosus fueris, sanctus esse non poteris. Hæc et istiusmodi cum vitam lacerent bonam, quid facis, frater, in medio? Aut vitii, aut anathemati colla submittes, id est, sectaberis ea quæ sunt adversa continentia. Aut si facere nolueris, tempore [Al. ipse] damnaberis.

Prætermitto crebras salutationes, obsequia matronarum, variasque illecebras, quibus etiam rigidissimi molliuntur [Al. add. animi], cum et sirenao cantu ad naufragia pertrahuntur. Nunc autem illud affirmo, quod etiam si ista non essent, ad comparationem tamen ingentis boni, majora [Al. minora] deserere deberes. Cum enim tanta reperimus in cælo; parva et caduca nos quæsisse doceamus in terra. Ambitio namque, potentia, magnitudo urbis, videri et videre, salutare et salutari, laudare, vel detrudere, vel audire, vel proloqui, et tantam hominum frequentiam saltem invitum [Al. tac. saltem

¹ Iidem libri, « monachorum vicities vita. Hæc sunt vera, » etc.

² Pro his quæ sequuntur usque ad *Igitur*, alia Rubicus substituit, ut, inquit, verborum sensus

invitum] videre, a monachorum proposito et a quiete sunt aliena. Aut enim videmus ad nos venientes, et silentium perdimus. Aut si non videmus, superbiam arguimur. Interdum ut [Al. add. visitantibus] vicem reddamus, ad superbas fores pergimus, inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi vero villa, ut didicimus [Al. tac. ut didicimus], totum rusticitas. Itaque propter occupationes, aut nobis claudendum est ostium, aut Scripturarum, propter quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda.

His igitur rationibus invitati, multi philosophorum reliquerunt frequentias urbium, et hortulos suburbanos: ubi ager irriguus, arborum comæ, et susurrus avium, fontis speculum immurmurans, et multæ oculorum auriumque illecebræ, ne per luxum et per abundantiam copiarum animæ fortitudo mollesceret et ejus pudicitia constupraretur. Inutile quippe est crebro videre per quæ captus aliquando sis; et eorum te experimento committere, quibus d. difficile careas. Nam quos sæculi carcer includit, nunc ira, nunc avaritia, nunc libido, nunc aliorum incentiva vitiorum pertrahit ad ruinam.

Ideoque obtendendæ sunt animi voluptates, relinquenda delectationum studia; quoniam hæc est circumcisionis veritas, non figura. Nitendum in summa, ut naturalibus amputatis, conversatio nostra tendat ad cælum. Quod fiet, si ludi, si jocus, si convivia, si sermo penè familiarium deseratur, et quæ circumciduntur arescant: non visu¹, non auditu, non tactu, non sapore, aut capiet in natura corporis naturam corpoream non habere. Nam si velimus despiciere quod sumus, meremur melius esse, quam fuimus. Igitur non temere offeramus nos periculis, sed quantum in nobis est insidias declinemus.

CAPUT XI.

De Abstinentia, et præcipue a carnibus.

Salvator noster, *Attendite*, inquit, *robis ne forte graventur corda vestra crapula, et in ebrietate et curis hujus vitæ* (Luc. xxi 34). Modicus enim ac temperatus cibus et carni et animæ utilis est. Balnearum fomenta ne quæras, qui calorem corporis jejuniorem cupis frigore extinguere: quæ et ipsa moderata sint, ne nimia debilitent stomachum, et majorem refectionem potentia erumpant in cruditatem, quæ parens libidinum est. Aiunt enim medici, qui de humanorum corporum scripsere naturis, præcipue Galenus in libris, quorum titulus *Περὶ ὕγιων*, puerorum et juvenum, ac perfectæ ætatis virorum mulierumque corpora, insito calore fervere, et noxios his esse ætatibus cibos qui calorem augent: sanitatique conducere, frigida quæque in cibo et potu sumere. Sicut econ-

haud ita apertus magis pateret. Nos in fine duntaxat verbum *fuimus*, ex ms. suffecimus. Cæterum pro, *aut capiet*, legendum videtur continuo sensu, « non sapore capi, et in natura, » etc.

trario senibus, qui pituita laborant et frigore, calidos cibos, et vetera vina professe. Et etiam Comicus, cuius finis est humanos mores nosse atque describere, dixit: *Sine Cerere et Libero friget Venus.*

Nihil itaque scias conducere Christianis adolescentibus ut esus olerum. Nam ardor corporum frigidioribus epulis temperandus est. Nobis enim non corporum vultus, sed animæ vigor quæritur, quæ carnis infirmitate sit fortior. Inde est quod nonnulli vitam pudicam appetentium, in medio itinere corruunt: dum solam abstinentiam putant carni, et leguminibus onerant stomachum, quæ moderate paræque sumpta innoxia sunt. Et ut quod sentio loquar, nihil sic inflamat corpora, et titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus ructusque convulsus. Quod enim seminarium voluptatum est, venenum puta.

Est autem esus carni seminarium libidinis. Et non solum de carnibus loquor, sed in ipsis leguminibus infantia [*Al. instantia*] et gravia declinanda sunt. Parcus cibus et venter esuriens, triduanis jejuniis præfertur. Multo enim melius est quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluvia illa optima est, quæ sensim descendit in terras. Subitus et nimius imber in præceps, æra subvertit. Refectio itaque saturitatem fugiat. Nihil prodest bibbo triduoque transmissa vacuum portare ventrem, si pariter obratur, si compensetur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, et irrigata corporis humore, spinas germinat ¹ libidinum.

Plures quoque sunt qui cum vino sint sobrii, ciborum tamen largitate sunt ebrii. Omnes enim qui ebrietatem sectantur, filii Belial vocantur. Nam venter mero æstuans facile [*Al. cito*] despumat in libidinem. Unde Noe nudavit ebrietate femora. Lot quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Venter quoque plenus facile de jejuniis disputat. Qui autem Christum desiderat, et illo vescitur pane, non quærit magnopere de quam pretiosis cibus stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem fit quod panis et legumina. Omne enim quod in hoc mundo laborant homines, ore quasi consumitur, et attritum dentibus, ventri traditur digerendum, et tandiu tribuit voluptatem, quamdiu gutture detinetur. Cum vero in alvum transierit, desinit inter cibos esse distantia.

Nec hoc dicimus, quod negemus pisces; sed quomodo nuptiis virginitatem, ita saturitati jejunia præferimus. Sed non ideo te carnes vesci non putes, si suum, leporum, atque cervorum et quadrupedum animantium esulentiam reprobas. Non enim hæc pedum numero, sed suavitate gustus comprobantur. Scimus ab Apostolo dictum: *Omnis creatura Dei bona, quæ cum gratiarum actione percipitur (I Tim. iv, 4).* Sed idem loquitur: *Bonum est carnem non manducare (Rom. xiv, 21).* Con-

cedunt carnes, qui carni serviunt. Quorum fervor despumat in coitum, eorum et intestina carnibus repleantur.

Tu vero nihil habeas tam necesse, quam in jejuniis perseverare. Pallor et sordes tuæ gemmæ sint. Igitur cum mihi dixeris, cur porcus creatus est? statim tibi respondebo puerorum more certantium, cur viperæ et scorpii? Nec Deum superfluum judicabis artificem: cum plurimæ et bestiarum et volucres sint, quas tuæ fauces recusant. Sed ne contentiosum hoc, et ex pugna magis videatur esse quam verum; audi, idcirco sues et apros et reliquas animantes creatos, ut milites, athlete, nautæ, rhetores, metallorumque fossores, et cæteri duro operi mancipati haberent cibos; quibus fortitudo corporum necessaria est; qui portant arma et cibaria; qui pugnis et calcibus sua invicem membra debilitant; qui remos trahunt; quorum latera ad clamandum dicendumque sunt valida; qui subvertunt montes, et sud divo [*Al. sudo*] et imbribus dormiunt.

Sed quid ad nos, quorum conversatio in cœlis est? Cæterum nostra religio non atletam, non nautas, non milites, non fossores, sed sapientiæ erudit sectatorem, qui se Dei cultui dedicavit, et scit cur creatus sit, cur versetur in mundo, quo abire festinet. Unde et Apostolus loquitur: *Quando infirmor, tunc potens sum (II Cor. xii, 10).* Et, *Si exterior noster homo corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem (II Cor. iv, 16).* Et, *Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philipp. i, 23).* Et, *Carnis curam ne feceritis (Rom. xiii, 14).* Quodque sine quatuor sensibus vivere possumus: id est, sine aspectu, auditu, odoratu, atque complexu; absque gustu autem et cibus impossibile est humanum corpus subsistere.

Adesse ergo debet ratio, ut tales et tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægravetur. Quia et comedendum est, et deambulandum, et dormiendum, et digerendum, et postea inflatis venis incentiva libidinis sustentantur [*Al. sustinenda*]. Sunt quidem sensus nostri portæ, per quas ad animam nostram sæculi blandimenta descendunt, et per quas sensus carnis introeunt. Per quas nisi lata strage facta viam virtutibus potius quam impietate fecerimus, nunquam ad regem pietatis pervenire poterimus.

Dicat enim unusquisque quo dolet [*Al. quod vult*]: ego loquor conscientiam meam. Scio mihi abstinentiam, et nocuisse intermissam, et profuisse repetitam. Nec tales ergo recipiamus cibos, quos aut difficultate digerere, aut comestos magno partos et perditos labore doleamus. Olerum et pomorum ac leguminum, et facilior apparatus est, et arte impensiusque coquorum non indigent, et sine cura sustentant humanum genus, moderateque sumptus: quia nec aride devoratur. Quod irrita-

¹ Rubeus, «Irrigata humus spinas germinat,» etc.

mentum gulæ non habet, leviori digestionem decoquitur. Nemo enim uno et duobus cibis, hisque vilibus usque ad inflationem ventris oneratur, quæ diversitate carniū et saporis delectatione concipitur, cum variis nidoribus fumant patinæ, et ad esum sui, expleta esurie, quasi captivos trahunt. Unde et morbi ex saturitate nimia concitantur. Multique impatientiam gulæ vomitu remediuntur : et quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt.

Postquam enim venit Christus in fine temporam, et revolvit omega ad alpha, id est, finem ad principium, ut in prima ætate non circumcidimur, nec repudiam dare permittimur, nec carnes comedimus. Hippocrates in Aphorismis docet crassa et obesa corpora, quæ crescendi mensuram impleverint, nisi cito ablatione sanguinis minuantur, paralytim et pessima morborum genera parere [Al. erumpere]. Et idcirco esse necessariam demptionem, ut rursus habeant in quæ possint crescere. Non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere, aut decrescere, nec posse vivere animal nisi crescendi capax sit. Unde et Galenus ille doctissimus Hippocratis interpres, athletas, quorum vita et ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec vivere posse diu, nec sanos esse; animasque eorum ita nimio sanguine et adipibus quasi luto involutas, nihil tenue, nihil cœleste; sed semper de carnibus et ructu et ventris ingluvie cogitare. Diogenes tyrannos et subversiones urbium bellaque hostilia vel civilia non pro simplici victu olerum pomorumque, sed pro carnibus epularumque deliciis asserit excitari. Quodque mirandum sit, Epicurus voluptatis assertor, omnes libros suos replevit oleribus et pomis et vilibus cibis, dicens ita esse vivendum : quia carnes et exquisitæ epulæ ingenti cura ac miseria præparantur¹, majoremque pœnam habeant in quærendo, quam voluptatem in abutendo. Bibere et comedere non deliciarum ardorem debet excitare; sed sitim famemque extinguere. Qui carnibus vescuntur, indigent etiam his quæ sunt [Al. non sunt] carniū. Qui autem simplici victu utuntur, eos carnes non requirere.

Sapientia ergo operam dare non possumus, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio et cura indigent. Cito expletur naturæ necessitas : frigus et fames, simplici vestitu et cibo expelli potest. Deliciæ et epularum varietas fomenta sunt avaritiæ. Quod si quis existimat se abundantia ciborum potiorumque perfrui, et vacare posse sapientiæ, hoc est versari inter delicias, et deliciarum villis non teneri, seipsum decipit. Sensus noster illud cogitat, quod videt, audit, odoratur, gustat, attrahat, et ad ejus trahitur appetitum, cujus capitur voluptate. Difficile, imo impossibile est, divitiis et voluptatibus affluentes non ea cogitare quæ

¹ Rubeus hæc per incuriam verba prætermisit, « quia carnes et exquisitæ epulæ ingenti cura ac miseria præparantur. »

gerimus. Frustraque quidam simulant salva fide et pudicitia [Al. tacet et pudicitia] et integritate mentis se abuti voluptatibus : cum contra naturam sit, copiis voluptatum, sine voluptate perfrui. Sensus corporum quasi equi sunt, sine ratione currentes. Anima vero in aurigæ modum retinet frena currentium.

Grandis exultatio animæ est, cum parvo contentus fueris, mundum habere sub pedibus; et omnem ejus potentiam, epulas, libidines, propter quæ divitiæ comparantur, vilibus mutare cibis, et crassiore tunica compensare. Tolle epularum et libidinis luxuriam : nemo quæret divitias, quarum usus, aut in ventre, aut sub ventre est. Qui ægrotat, non aliter recipit sanitatem, nisi tenui cibo et castigato victu. Quibus ergo cibis recipitur sanitas, his et servari potest : ne quis putet morbos oleribus concitari. Si autem vires olera non ministrant, quæ nascuntur et aluntur carnibus, quid tamen necesse est² sapienti viro et philosopho Christi tantam habere fortitudinem, quæ athleticis et militibus necessaria est, quam cum habuerit ad vitia provocetur? Illi arbitrentur carnes sanitati congruas, qui volunt abuti libidine, et in cœnum demerai voluptatum, ad coitum semper exæstuant. Christiano sanitas absque viribus eximiiis [Al. nimis] necessaria est.

Nec turbare nos debet, si rari sunt hujus propositi sectatores, quia rari sunt, et amici boni fideles, et pudici, et continentes, semperque virtus rara est. Legimus quosdam morbo articulari et podagræ humoribus laborantes, proscriptione honorum ad simplicem mensam et ad pauperes cibos redactos, convaluisse. Caruerant enim sollicitudine dispensandæ domus, et epularum largitate, quæ et corpus frangunt, et animam.

Irridet Horatius appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pœnitentiam. Sed etiam ex vilissimis cibis vitanda satietas. Nihil enim ita obruit animum, ut plenus venter et æstuans, et huc illuc ævertens, et in ructus, et in crepitus ventorum efflatione respirans. Quale autem illud jejunium, aut qualis refectio post jejunium, cum pridianis epulis distendimur, et guttur nostrum meditatorum efficitur latinarum? Dumque volumus prolixioris inediae famem quærere, tantum voramus, quantum vix alterius diei nox digerat. Itaque non tam jejunium appellandum est, quam crapula, ac fœtus et molesta digestio.

CAPUT XII.

De abstinentia philosophorum, antiquorum sacerdotum, aliorumque sanctorum.

Dicæarchus in libris *Antiquitatum et Descriptione Græciæ*, refert sub Saturno, cum omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed universos vixisse frugibus et pomis, quæ sponte terra gigue-

² Deerant, quibus sensus maxime constat, verba, « tamen necesse est. »

bat. Chæremon quoque Stoicus, vir eloquentissimus, narrat de vita antiquorum Ægypti sacerdotum, quod omnibus mundi negotiis curisque postpositis, semper in templo fuerint, et rerum naturas, causasque ac rationes siderum contemplati sint, nunquam se mulieribus miscuerint, nunquam cognatos et propinquos, ne liberos quidem viderint, et ex eo tempore quo cœpissent divino cultui deservire, carnibus et vino semper abstinerint propter tenuitatem sensus ¹, et maxime propter appetitus libidinis, quæ ex his cibis et ex hac potione nascuntur. Pane vero non vesciebantur, ne onerarent stomachum, et si quando comedebant, tuncum pariter hyssopum sumebant in cibo: ut escam graviolem illius calore decoquerent. Oleum tantum in oleis noverant, verum et ipsum parum propter nauseam et asperitatem gutturis leniendam.

Quid loquar, inquit, de volatilibus, cum ova quoque pro carnibus vitaverint et lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato. Cubile eis de foliis palmarum contextum erat. Scabellum acclive ex una parte obliquum in terra propulvillo capiti supponebant: bibui triduique inediam sustinentes, et humores corporis, qui nascuntur ex otio, et ex mansione unius loci, nimia victus castigatione siccabant. Item Josephus, in secundæ Judaicæ captivitatis historia, et in decimo octavo *Antiquitatum* libro, tria describit dogmata Judæorum, Phariseos, Sadducæos, Essæos [*Al. Ksenos*]: quorum novissimos miris effert laudibus, quod et uxoribus, vino et carnibus semper abstinerint, quotidianum jejunium verterint in naturam. Super quorum vita et cibo [*Al. tacet cibo*], Philo vir doctissimus proprium volumen edidit.

Ebulius narrat apud Persas tria genera Magorum, quorum primos, qui sint doctissimi et eloquentissimi, excepta farina et olere, nil amplius in cibo sumere. Orpheus quoque in carmine suo esum carniū penitus detestatur. Pythagoræ etiam, Socratis, Antistheus, et reliquorum frugalitatem referrem in confusionem nostram, nisi al longum esset, et proprii operis indigeret; ut qui paupertatem apostolorum et crucis duritiem, aut nesciunt, aut contempnunt, imitentur saltem gentiliū parcitatem [*Al. paupertatem*].

Ad ea venio, quæ Asella post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellulæ clausa angustiis, latitudine paradisi fruebatur. Idem terræ solūm, et orationis locus exstitit et quietis. Jejunium habuit pro ludo, inediam pro refectione. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, pane et sale et aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat: et operabatur manibus, sciens scriptum esse: *Qui non laborat, non*

manducet (*II Thess. III, 10*). Et ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacentia membra confringeret, non sacco asperata cutis fœtorem aliquem situmque contraheret, sed sana corpore, anima sanior, solitudinem putaret esse delicias, et in urbe turbida inveniret eremum monachorum.

Paulo quoque cibum et vestimenta palma præbebat; et ne cui impossibile videatur, Jesum testor et angelos ejus, quod in eremi, quæ juxta Syriam Saracenis conjungitur, monachum vidi, qui per triginta annos inclusus, hordeaceo pane et lutulenta aqua vivebat. Alter in cisterna veteri per dies singulos quinque carycis sustentabatur. Unde si mihi Dominus optionem daret, multo magis eligereim tunicam Pauli cum meritis, quam regum purpuras cum regnis [*Al. pœnis*] suis. Quid tamen nos ventris animalia, tale unquam fecimus? quos si vel secunda hora legentes invenerit, oscitamus, manu faciem defricantes, continemus stomachum; et quasi post multum laborem, mundialibus rursus negotiis occupamur.

Prætermitto prandia, quibus mens onerata promittitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus; aut ad nos vententes cæteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, et mordentes invicem consumimur ab invicem. Talis nos cibis occupat et dimittit. Cum vero amici recesserint, ratiocinia supputamus. Nunc ira personam nobis inducit, nunc cura superflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis: *Stulte, hac nocte auferent animam a te, quæ autem præparasti cujus erunt* (*Luc. XII, 20*)?

Nec vero hoc dicens condemno cibos, quos Deus creavit ad utendum cum gratiarum actione, sed juvenibus incentiva esse assero voluptatum [*Al. aufero voluptatis*]. Non Ætuzæi ignes, non Vulcania tellus, non Vesuvius Olympusque tantis ardoribus æstuant, ut juveniles medullæ vino plenz, dapibus inflammatae. Avaritia calcatur a plerisque, et cum marsupio deponitur. Maledicam linguam indictum silentium emendat ²; cultus corporis, et habitus vestium unius horæ spatio commutatur. Omnia alia peccata extrinsecus sunt, et quod foris est facile abjicitur. Sola libido insita est, et quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis igitur virtutis est et sollicitæ diligentiz superare quod natus sis, et in carne non carnaliter vivere.

CAPUT XIII.

De temperatis jejuniiis.

Tantum tibi jejuniorum assume, quantum ferre potes; diversus est enim hominum stomachus. Alii lentium mandat, Rubeus omittit, atque alio transulit.

¹ Addit Rubeus, « Et vertiginem capitis. » Idem mox habet, « Pane raro vesciebantur, » etc.

² Hæc vero, « Maledicam linguam indictum si-

antars, alii dulcibus, alii austerioribus, alii levi-
bus [Al. lenibus] delectantur cibis. Ideo non tibi
immoderata imperamus jejunia, et enormem cibo-
rum abstinentiam, quibus statim corpora delicata
franguntur. Philosophorum quoque sententia est,
moderatas esse virtutes, excedentes modum atque
mensuram inter vitia deputari. Unde et unus de
septem sapientibus : *Ne quid*, ait, *nimis*. Novi enim
ego in utroque sexu propter nimiam abstinentiam
cerebri sanitatem quibusdam fuisse vexatam, præ-
sertim qui in humidis et frigidis habitavere cellu-
lis, ita ut nescirent quid agerent, quove se verte-
rent, quid loqui, quid facere deberent.

Sic ergo debes jejunare, non ut palpites, et re-
spirare vix possis, sed ut fracto corporis appeti-
tu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigiliis
solito quid minus facias. Jejunium non perfecta
virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum est,
et sanctificatio atque pudicitia : et sine qua nemo
videbit Deum. Nam Christus pro animi voluntate
omnia in acceptum refert. Displicent namque in
teneris maxime ætatibus longa et immoderata je-
junia, quibus junguntur hebdomades, et oleum in
cibo ac poma vetantur. Experimento didici, asel-
lum in via cum lassus fuerit, diverticula quærere.
Hoc enim in perpetuo jejunio præceptum est, ut
longo itineri vires perpetas suppetant, ne in prima
mansione currentes, corruamus in mediis.

Cæterum in Quadragesima continentia vela pan-
denda sunt, et tota aurigæ retinacula equis laxanda
properantibus : quanquam alia sit conditio sæcula-
rium, alia monachorum. Sæcularis homo in Qua-
dragesima ventris ingluviem decoquit, et in cochlea-
rum morem, succo vicitans suo, futuris dapibus ac
sagine aqualiculum parat. Monachus in Quadra-
gesima suos dimittat equos, ut sibi meminerit semper
esse currendum. Finitus labor major, infinitus mo-
deratior est. Ibi enim respiramus : hic perpetuo
incedimus. Sic tamen comedas¹, ut statim post
cibum possis legere, orare, et psallere. Ideo sint
tibi casta, simplicia, moderata, et non superstitiosa
jejunia.

Sed quid prodest oleo non vesci, et molestias
quasdam difficultatesque ciborum quærere, carycas,
piper, noces, palmarum fructus, similam, et mel ?
Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario pane non
vescamur : et dum delicias sectamur, a regno cœ-
lorum retrahimur. Nec si biduo aut triduo jejuna-
veris, putes te jejunantibus esse meliorem. Tu
jejunas et irasceris ; ille comedit, et forte [Al. fron-
te] blanditur. Tu vexationem mentis et ventris esu-
riem jejunando [Al. rixando] digeris : ille modera-
tius alitur, et gratias agit Deo. Unde quotidie
clamat Isaias : *Non tale jejunium elegi, dicit Domi-
nus (Isa. LXIII, 5)*. Et iterum : *In diebus jejuniorum
vestrorum inveniuntur voluntates vestrae : et omnes*

*A qui sub potestate vestra sunt, stimulat. In judiciis
et litibus jejunatis, et percussis pugnis humilem :
ut quid mihi jejunatis (Ibid. 3, 4) ? Quale illud
potest esse jejunium, cujus iram non dicam nox
occupat, sed luna integram derelinquit ?*

Teipsum considerans noli in alterius ruina, sed
in tuo opere gloriari : nec illorum tibi exempla
preponas, qui carnis curam facientes, possessio-
num redditus et quotidianas domus impensas sup-
putant. Nec enim undecim Christi apostoli Judæ
proditiōne sunt fracti : nec Phileto et Alexandro
naufragium faciente, cæteri a cursu fidei substi-
terunt (I Tim. II, 8, 10). Convivia quoque tibi sunt
vitanda sæcularium ; maxime eorum qui honoribus
lument. Nam pinguis venter non gignit sensum
tenuem.

Docet Æsopi fabula, plenum muris ventrem per
angustum foramen egredi non valere. Quosunque
namque formosos, calamistratos, crine compo-
sitos, vel buccis rubentibus videris, de armento Jo-
viniani sunt : inter quos grunniunt sues². De no-
stro grege, tristes, pallidi, sordidi [Al. sordidati],
et quasi peregrini hujus sæculi, licet sermone ca-
reant [Al. taceant], habitu loquuntur et gestu :
Heu mihi ! quia peregrinatio mea prolongata est
(Psal. CXIX, 5). Unde saccus et jejunium arma sunt
penitentia, et auxilia peccatorum³. Et si e duo-
bus necessariis unum est subtrahendum : magis
eligam jejunium absque sacco, quam saccum abs-
que jejunio. At vero hi quibus penitentia præci-
pitur, consequenter ad jejunium saccum copulant.
Non quidem sanat oculus, quod calcaneo adhibe-
tur. Jejunio passiones corporis, oratione pestes
sanandæ sunt mentis. Igitur per jejunium ostendi-
tur nos ire in paradisi, unde per saturitatem
fueramus ejecti. Nam jejunium curat vulnera de-
linquentis, curatosque sanctificat.

CAPUT XIV.

De contemplatione, oratione, et lectione.

Si monachus esse vis, non videri, habeto curam,
non rei familiaris, cui renuntiando hoc esse cœpi-
sti, sed animæ tuæ. Ama scientiam Scripturarum,
et carnis vitia non amabis. Corpus pariter ani-
musque tendantur ad Dominum. Sic teipsum in
cælum, animo gestiente, præcurras [Al. procure],
ut dum corpore moraris in terra, jam ad Christum
mente pervenias. Assuescas quoque ad orationes
et psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere ;
tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellato-
rem Christi, accensaque lucerna reddere sacrifi-
cium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inve-
niat laborantem ; orationi lectio, lectioni succedat
oratio. Præcipue ea quæ sancti faciunt, in cõ-
spectu Dei faciunt, et pleniorum scientiam Dei ac-
cipiunt ; et plenius divinis imbuti sunt disciplinis.

¹ Addunt alii libri, « Ut semper esurias. »

² Rubeus, « Imo inter ejus sues grunniunt. »

Mox locum psalmi, *Heu mihi*, etc., prætermittit.

³ Perperam Martianeus, « Et alia peccatorum »

Si enim ægrotus et æstuans febrilibus aquam frigidam postulet, et dicat ad medicum: Vim patior, crucior (*Al.* uror). exanimor, usquequo, medice, clamabo, et non exaudies? et respondeat sapientissimus medicus: Scio quo tempore debeam dare quod postulas, non misereor modo, quia misericordia ista crudelitas est, et voluntas tua contra te petit: Ita Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem, ut eum probet, et magis provocet ad rogandum; et quasi igne excæctum, justiorem et puriorem faciat.

Ad orationem nocte consurgenti non indigestio cibi ructum faciat, sed inanitas. Nam quidam vir inter pastores eximius: sicut fumus, inquit, fugat apes, sic indigesta ructatio averit Spiritus sancti charismata. Ructus autem dicitur proprie digestio cibi, et concoctarum escarum in ventum efflatio. Quomodo ergo juxta qualitatem ciborum de stomacho ructus erumpit, et vel boni, vel mali odoris flatus indicium est, ita interioris hominis cogitationes verba proferunt, et *ex abundantia cordis os loquitur* (*Luc.* vi, 45). Justus comedens replet animam suam. Cumque sacris doctrinis fuerit satiatas, de boni cordis thesauro profert ea quæ bona sunt.

Crebrius lege, et discite quamplurima, et tenehte te codicem, somnus obrepit, et cadentem aciem pagina sancta suscipiat. Et quantum Apostolus semper orare nos jubeat, et sanctis etiam ipse Dominus oratio sit, tamen divisas orandi horas debemus habere: ut si aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Nec cibi ante sumantur, nisi oratione præmissa. Nec recedatur a mensa, nisi referantur gratiæ Creatori. Egreddentes hospitium armet oratio, et ingredientibus occurrat oratio ante quam sessio: nec prius corpusculum requiescat, quam anima pausetur [*Al.* pascatur].

Ad omnem actum, et ad omnem incessum, manus pingat crucem. Dominicis diebus orationi [*Al.* add. tantum] et lectioni vacetur. Quod quidem in omni tempore completis opusculis faciant. Quotidie de Scripturis sanctis aliquid discatur [*Al.* dicatur]. Providendum etiam ut diem solemnem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus: quia valde absurdum est nimia saturitate velle martyrem honorare, quem scias Deo placuisse jejuniis.

Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent [*Al.* solent], quorum eleemosynas oblationesque recipiunt. Sæpe in manibus tuis divina sit lectio et crebræ orationes, ut omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percussit solet, hujuscemodi clypeo repellantur. Quoniam difficile, imo impossibile est perturbationum vitia carere quæpiam. Nam frequens lectio, quotidiana meditatio, solet magis la-

A hor mentis esse quam carnis. Quomodo enim quod manu et corpore fit, manus et corporis labore completur, ita quod ad lectionem pertinet, magis mentis est labor. Litteræ namque marsupium non sequuntur, sudoris tamen comites sunt et laboris, sociæ jejuniorum, non saturitatis: continentiæ, non luxuriæ. Unde quidam Origenis discipulus dixit, nunquam se cibum, Origene præsentem, sine lectione stimpisse: nunquam inisse [*Al.* evenisse] somnum, nisi unus e fratribus sacris Litteris personaret.

Edentes autem cucullis capita sua velent; ne alter alterum aspiciat manducantem: ne loqui quidquam liceat dum manducant. Igitur quando comederis, cogita quod statim tibi orandum illico et legendum sit.

B De Scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum. Istud pensum Domino tuo redde. Nec ante membra quieti concedas, quam calathum [*Al.* palladium] pectoris tui hoc subtegmine compleveris. Post sanctas Scripturas, doctorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat quorum fides nota est; quoniam eruditio timorem creat, imperitia confidentiam. Sed tunc Scriptura proderit legenti, si quod legeris, opere compleatur.

Illorum igitur tractatibus, illorum delecteris ingenii et libris, quorum pietas fidei non vacillat. Cæteros sic lege, ut magis judices quem sequeris. Caveas omnia apocrypha: et si quando ea non ad dogmatum veritatem legere volueris, scias non eorum esse quorum titulis prænotantur: multaque in his admista vitiosa. Et grandis prudentiæ est aurum in luto querere. Quid enim fecit cum Psalterio Horatius? cum Evangeliiis Maro? cum Apostolo Cicero? Quæ societas lucis ad tenebras? Ne ergo legas philosophos, oratores, poetas, ne in eorum lectione requiescas; nec nobis blandiamur, si his quæ scripta sunt non credimus, cum aliorum conscientia vulneretur; et putemur probare quæ dum legimus, non reprobamus. Absit ergo ut de ore Christiano sonet Jupiter omnipotens, et Mehercule; et Mecastor, et cætera magis portenta quam numina.

D At nunc etiam sacerdotes Dei, omissis Evangeliiis et prophetis, videmus comedias legere, amatoria Bucolicorum versuum verba cantare [*Al.* tentare], tenere Virgilium, et id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluntatis. Scientia autem pietatis est, nosse legere Scripturas, prophetas intelligere¹, Evangelio credere, apostolos non ignorare. Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis.

Si quid autem ignoras, si quid de Scripturis dubitas, interroga eum quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobatur. Aut si non est qui possit exponere, melius est aliquid nescire, secure

¹Apud Rubeum, « Nosse legem, prophetas intelligere, » etc.

[*Al. tac. secure*], quam cum periculo discere. Memento quia in medio laqueorum ambulas. Malo enim apud te verecundia parumperquam causa periclitari. Qui tamen quod novit interrogat, non voto [*Al. modo*] discendi, sed studio cognoscendi, an noverit ille qui responsurus est, in similitudinem Pharisæorum, non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit. Plerique etiam detractorum, dum verba sacri eloquii plus quam debent discutunt, in carnalem intellectum cadunt.

In divinis autem Scripturis et libris melius est, obscura relinquere ut sunt, quam aliquid temere vel prave imitari, quod nescias. Sunt quoque nonnulli, qui, rugata fronte, demisso supercilio, verbisque trutinatis, auctoritatem doctorum sibi vindicant. Non quod ipsi dignum aliquid arrogantia noverint, sed quod simplices fratres quædam videntur sui comparatione nescire. Evenit etiam interdum, ut cum molitum scientiæ quis habuerit, elatus in superbiam discere desistat [*Al. add. et legere*]; et paulatim eo quod nihil additur, subtrahitur, ut vacuus disciplinis pectus remaneat¹; ferrumque quod acutum erat, hebetetur. Sed et jam prophetam horrere, eloquentis est; non Christum sapere, sapientis; injuriam fecisse, virtutis; aliena possidere, potentia; innocentem circumvenire, astutia; humilem despexisse, nobilitatis. Sic erroribus plena sunt omnia; et ad hoc usque veritas obscuratur, ut in mortis gremio jacuisse beatitudo dicatur.

Nobis vero nil placet, nisi quod ecclesiasticum est, et quod publice in Ecclesia [*Al. add. dicere*] non timemus. In his tamen ita facere solemus. Quando enim philosophos legimus, quando in manus nostras libri veniunt sapientiæ sæcularis, si quid in eis utile reperimus, ad nostrum dogma convertimus. Si quid vero superfluum, de idolis, de amore, de cura sæcularium rerum, hæc radimus, his cavittium inducimus, hæc in unguium morem ferro acutissimo desecamus.

Referam tibi mea infelicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sororibus [*Al. sorore*], cognatis, et quod his difficilins est, consuetudine lautioris cibi, propter cælorum me regna castrassem, et Hierosolymam militaturus pergerem; bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio confeceram, carere non poteram. Itaque miser ego lectorus Tullium jejunabam. Post noctium crebras vigilias, post lacrymas, quæ præteritorum recollectione [*Al. recordatio*] peccatorum ex intimis visceribus fluebant [*Al. eruebat*], Plautus sumebatur in manus. Si quando in memetipsum reversus prophetam legere cœpisssem, sermo horrobat incultus. Et quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet: in media ferme Quadragesima medullis infusa febris,

¹ Idem, « Et vacuum disciplinis pectus rem du- etc.

A corpus invasit exhaustum, et sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile sit, sic infelicæ membra depasta est ut ossibus vix hæterem. Interim parantur exsequiæ, et vitalis animæ calor, toto jam corpore frigescente, in solo tantum repente pectusculo palpitabat; cum subito raptus in spiritu ad tribunal Christi pertrahor; ubi tantum luminis erat, et tantum ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille qui præsidebat: Mentiris, ait. Ciceronianus es, non Christianus. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi et cor tuum (*Matth. vi, 21*). Illico obmutui, et inter verbera, nam cædi me jusserat, conscientia magis igne torquebar: illum mecum versiculum repetens: *In inferno autem quis confitebitur tibi (Psal. vi, 6)?* Clamare tamen cœpi, et ejulans dicere: Misere mei, Domine, miserere mei! Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad præsentis genua provoluti qui astiterant, precabantur ut veniam tribueret adolescentiæ, et errori locum pœnitentiæ daret [*Al. commodaret*], exacturus deinde cruciatum, si gentilium aliquando litterarum libros legissem. Ego qui in tanto constricto articulo, vellem etiam majora promittere: dejerare cœpi, et nomen ejus obtestans dicere: Domine, si unquam habero codices sæculares, aut si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus, revertor ad superos, et mirantibus cunctis, oculos aperui, tanto lacrymarum imbre perfusus, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec vero sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacui, testis iudicium triste, quod timui. Ita mihi nunquam talem contingat incidere quæstionem. Nam fateor vulneribus habuisse plenas scapulas², plagas divisisse post somnum, et tanto dehinc studio divina legisse, quanto mortalia ante non legerem.

Quodque præter psalmodum et orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte et mane semper exercendum est: statue quot horis Scripturam sanctam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborum, sed ad delectationem et instructionem animæ. Cumque hæc finieris spatia, et frequenter ad figenda genus sollicitudo animi suscitaverit, aut texenda compone, aut quæ sunt texta respice, quæ errata reprehende, quæ sunt facienda constitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupatus, nunquam tibi dies longi erunt. Sed quamvis æstivis tendantur solibus, breves videbuntur, quibus aliquid operis prætermissum est [*Al. non est*]. Hæc observans, te ipsum salvabis et alios, et eris magister sanctæ conversationis, multorumque castitatem lacrum tuum facies.

Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo

² Verius in aliis libris: « Liventes fateor habuisse me scapulas, » etc.

vocis, sed mentis affectus [*Al. tacet affectus*] quaeratur, scribente Apostolo: *Psallam spiritu, psallam et mente* (I Cor. xiv, 15). Legerat enim praeceptum, *psallite sapienter* (*Psal. xlvi, 8*). Nam clamor in Scripturis non est vocis, sed cordis. Sed nunquid verborum multitudine flecti Deus, ut homo potest? Non enim verbis, sed corde orandus est Deus. Melior est septem [*Al. quinque*] psalmorum decantatio cum cordis puritate et serenitate, et spiritali hilaritate, quam totius psalterii modulatio cum anxietate cordis et tristitia. Cantor quoque pellatur ut noxius, tibicinas et psaltrias et istiusmodi [*Al. add. chororum diaboli*] quasi mortifera Sirenarum carmina proturba ex aëdibus.

Sic autem erudienda est anima, quae futurum est templum Dei quod nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia [*Al. add. verba*] non intelligat: cantica mundi ignoret. Non sunt contemnenda quasi parva sint, sine quibus majora constare non possunt. Graeca narrat historia Alexandrum potentissimum regem orbisque domitorem, et in moribus, et in incessu Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus.

Dæmonum itaque cibus est carmina poetarum, sæcularis sapientia, rhetoricorum pompa verborum. Hæc sua omnes suavitate delectant, et dum versibus aures dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, et pectoris interna devinciunt [*Al. devincunt*]. Verum ubi cum summo studio fuerint ac labore perfecta, nihil aliud nisi inanem sonum et serinonum strepitum suis lectoribus tribuunt. Nulla ibi saturitatis, nulla justitiæ refectio reperitur. Studiosi earum in fame veri et virtutum penuria perseverant. Mihi autem curæ, non quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat. Ornat enim doctrinam Dei, qui ea quæ conditioni suæ apta sunt facit: et e converso confundit illam, cui conditio sua displicet. Monachus autem non doctoris, sed plangentis habet officium, qui vel se vel mundum lugeat, et Domini pavidus præstolatur adventum; qui sciens imbecillitatem suam, et vas fragile quod portat, timet offendere, ne impingat et corruat et frangatur: seque monachum esse non loquendo et discursando, sed tacendo et sedendo noverit. Sit quoque tibi sermo silens, et silentium loquens, nec citus, nec tardus incesus.

Ac unusquisque quando ad communionem Ingressus cum cuculla tantum accedat. Habeant qui volunt suas opes, vase gemmato bibant, serico nitent, plausu populi delectentur, et per varias voluptates divitias vincere nequeant. Nostræ divitiæ

A sunt in lege Dei meditari die ac nocte, januaque pulsare, et sæculum præeuntes calcare¹. Præparemus igitur nobis fortitudinem, assumamus nobis perfectum robur, ut inter errorum tenebras et confusionem, in noctis scientia Christi lumen appareat. Diesque noster nubem habeat protegentem, ut his ductibus ad terram sanctam pervenire valeamus. Quid enim eruditione melius? quid suavius disciplina? quid dulcius Domino? Sit autem convivium Christus, lectio Christus, quies Christus [*Al. tacet quies Christus*], cogitatio Christus. Quæ enim potest esse vita sine scientia Scripturarum, per quam etiam ipse Christus agnoscitur? Qui cibi, quæ mella sunt dulciora, quam Dei scire prudentiam? Sapiens quoque nunquam solus est; habet secum omnes qui boni sunt et fuerunt; et animum liberum quocunque vult transferri; quod corpore non potest, cogitatione complectitur. Et si hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo: nec unquam est minus solus, quam cum solus fuerit. Prima namque sapientia est, caruisse stultitia; sed stultitia caruisse non potest, nisi qui intellexerit illam. Sed vera quidem sapientia est², nuper factum se nosse: et, ut sic loquar, in carne justorum imperfecta perfectio est. Parum tamen est scire quod nescitis, sed prudentis hominis est nosse mensuram suam: quam qui ignoraverit, quanto ampliora quesierit, tanto magis ad inferiora collabitur³. Discamus igitur in terris, quorum nobis scientia perseveret in cælis.

CAPUT XV.

De vigiliis.

Dignum est⁴, fratres, aptumque prorsus satisque conveniens, de sanctis vigiliis nunc dicere et proferre sermonem, quando ipsa lucubratio exigitur a sollicitis. Nox ecce est caligo corporibus: non solum homines, sed etiam cunctos in somno detinet animantes: ut reformatis viribus per soporem, possint diuturnum [*Al. diurnos labores*] sustinere laborem viventes. Bonus Deus, qui ita prospexit, ita constituit, ut homo exiturus ad operationem suam usque ad vesperum, haberet vicarium tempus, in quo a duris laboribus et multa fatigatione requiesceret⁵.

Novimus autem multos hominum, ut aut majoribus suis placeant, aut sibi aliquid peculiariter prosint, noctis particulam ad aliquod opusculum segregare; id pro lucro ducere, quod furati de sopore suo operari potuerint. A Salomone vero laudatur et femina, quæ pensa et lanificium ad lucernam vigilanter exercet (*Prov. xxxi, 10-31*). Addidit etiam quod ex hoc laus viro ejus in portis et gloria magna

¹ Addit Rubeus, aliique: « Non patentem, panes Trinitatis accipere, et sæculi fluctus, Domino præeunte, calcare. »

² Idem libri, « Hæc est hominis vera sapientia, imperfectum esse se nosse, atque ut ita loquar, cunctorem in carne, » etc. Paulo quoque post, « Non est parum scire quod nescis. »

³ Vitio e legebatur antea collocabitur.

⁴ Excerpta fere omnia sunt quæ hoc capitulo continentur, ex epistola sive tractatu de *Observatione vigiliarum*, quem super excudimus hæc tomo, et falso ascriptum Hieronymo ostendimus, sed Niceti Trevirensis episcopi esse, ex his auctoritate evicimus.

⁵ Minus bene antea legebatur, *Requiescere præstitit*.

nascatur. Quod si in carnalibus instrumentis, id est, victui et vestitui necessariis, qui vigilat non reprehenditur, imo laudatur: et mirari me fateor esse aliquos, qui sacras vigilias tam spiritali opere fructuosas, orationibus, hymnis, lectionibusque fecundas, aut superfluas aestimant, aut otiosas, aut, quod his deterius est, importunas.

Et quidem si sunt homines a nostra religione alieni, qui ista sic sentiant, non est mirum. Quomodo enim profanis religiosa placere possunt, quibus si placerent, nostri essent: quia sumus utique Christiani? Si vero nostri sunt quos vigiliarum saluifer actus offendit, ut nihil de his deterius suspicer: aut pigri sunt, aut somniculosi, aut quod his est proximum, senes vel infirmi. Si pigri sunt, erubescant, quia illis insonant proverbialia Salomonis: *Vade ad formicam, o piger, et æmulare vias ejus (Prov. vi, 6)*. Si somniculosi sunt, exsperscantur Scriptura proclamante: *O piger, quousque dormis? Quando autem de somno surges? paululum quidem dormis, modicum sedes, paululum autem dormitas, pusillum vero complecteris manibus pectus (Ibid. 9, 10)*. Si senex es, quis te compellit ut vigiles? Quanquam et non compulsus pro ætate tamen vigilas. Et si stare non potes, sed tuam cogitationis impossibilitatem, non debes juvenes et valentes ad tuum revocare torporem, quos propter varias tentationes juventutis, seipsos propensioribus macerare decet vigiliis. Nam athletæ suis incitatoribus fortiores sunt; et tamen monet debilior, pugnat ille qui fortior est. Maxime quia et sancti corruunt, si fuerint negligentes; et peccatores pristinum recipiunt, si sordes fletibus laverint.

Hoc ideo dico, ut te non terreant descendentes, sed provocent ascendentes. Nihil tam facile, quam otiosum et dormientem de aliorum labore et vigiliis disputare. Si vero infirmus es membris, quod facere potes, noli reprehendere: imo riga et tu secundum prophetam lacrymis stratum tuum, et dic: *Si memor fui tui super stratum meum (Psal. lxxi, 7)*. Injunge te etiam vigilantibus, ut te suis precibus juvent, quo adjutus a Domino super lectum doloris tui canere possis, ut et tu quandoque merearis dicere: *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus (Ibid.)*. Alioquin stultum et satis extraneum est, ut quia ipsi currere non valemus, bene currentibus derogemus. Nam etsi non possumus, debemus congratulari potentibus. Sicut enim de consensu malitiæ participatur cum facientibus pœna, sic participatio gloriæ speranda est de consensu bonitatis. Alios enim effectus coronat, alios voluntas pia lætificat. Nec sane onerosum vel difficile videri debet, etiam delicatis corporibus in septimana duarum noctium, id est, Sabbati atque Dominicæ portionem aliquam Dei ministerio deputare. Ista enim quasi purificatio est dierum quinque vel noctium, quibus stupore carnali ingravescimus, ac mundanis actibus oscitamus.

Non erubescat aliquis in bono studio sanctitatis,

cum non erubescant improbi in perpetrando opere scditatis. Merito ergo Scriptura in Proverbiis ingerit: *Est confusio quæ ducit ad peccatum (Eccli. iv, 25)*. In bono enim opere confundi peccatum est: sicut in malo faciendo non confundi, perniciosa est. Si sanctus es, ama vigilias, ut thesaurum tuum vigilando custodias, et ipse in sanctitate serveris. Si peccator es, magis cura ut vigilando et orando purgeris; dum tunso pectore frequentius clames: *Ab oculis meis munda me: et ab alienis parce servo (Psal. xviii, 13, 14)*. Gustandum enim videtur, quia suavis est Dominus, sicut scriptum est. Qui ergo gustavit, intelligit et sentit, quantum pondus pectoris vigilando deponitur, quantum mentis stupor excutitur, quanta lux animam vigilantis et orantis illustrat, quæ gratia, quæ visitatio membra universa lætificat. Vigilando omnis timor excluditur, si lucia nascitur, caro maceratur, vitia tabescunt, charitas roboratur, recedit stultitia, accedit prudentia, mens acuitur, error obtunditur; criminum caput diabolus, gladio spiritus vulneratur.

Quid hæc utilitate magis necessarium? quid istis lucris commodius [Al. commodatius]? quid hac dilectione suavius? quid hac felicitate beatius? teste etiam Propheta qui in principio psalmorum suorum beatum virum describens, summam beatitudinem ejus in hoc versiculo collocavit, si in lege Dei meditatur die ac nocte (Psal. i, 1). Bona est quidem diurna meditatio, sed efficacior est nocturna. Quia per diem necessitates obstrepunt, occupationes distrahunt mentem, sensum duplex cura dispergit. Nox autem secreta, nox quieta, opportunam se præbet orantibus, aptissimam vigilantibus: dum carnalibus occupationibus expeditum, collectum sensum, intentum [Al. in totum] hominem divinis conspectibus sistit. Curandum est etiam ne nimietate cibi vel potus vigilaturi pectus oneretur, ne cruditates eruciantes et crapulam, non solum ipsi nobis [Al. add. insuaves simus], sed etiam gratiæ spiritus indigni judicemur. Ergo tanquam divino fruituri ministerio ante nos per abstinentiam parare debemus: ut ingravati expeditius vigilare possimus.

Cogitatio quoque mala pellatur, ne male vigilantis oratio fiat, sicut legitur, *in peccatum (Psal. cviii, 7)*. Sunt enim et ex maligno vigiliæ, sicut in Proverbiis legitur: *Ablatus est somnus ab oculis eorum: Non enim dormiunt, inquit, nisi male fecerint (Prov. iv, 16)*. Absint, absint, ab hoc conventu tales vigiliæ; sit potius vigilantibus pectus clausum diabolo, apertum Christo; ut quem labiis sonamus, corde teneamus. Tunc erunt acceptabiles nostræ vigiliæ, tunc pernoctatio salutaris: si competentem diligentiam, et devotione sincera, ministerium nostrum divinis obtutibus offeratur.

CAPUT XVI.

De vestibus.

Fusca tunica vestiariis, vilis tunica contemptum

mundi probet : ita duntaxat ne animus tuus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant. Nam vestis ipsa vilis et pulla, animi tacentis indicium est : *Qui enim mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Tales namque vestes habeas quibus pellatur frigus¹ ; non quibus vestita corpora nudentur, quæ nec sint mundæ, nec sordidæ, et nulla diversitate notabiles : quia nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano. Sed ne hoc ipsum jactantiam tibi generet, quod sæculi jactantiam contempsisti : ne cogitatio tacita subrepat, ut quia forsitan inauratis vestibus placere desisti, placere coneris in sordibus. Nihil enim intulimus in hunc mundum, nec auferre quid possumus.

At nunc plerosque videas armaria stipare vestibus, tunicas mutare quotidie ; et tamen lineas non posse superare. Et qui te religiosior est, unum exerit vestimentum, et plenis arcis pannos trahit. Indiciuntur membranæ colore purpureo ; aurum liquescit in litteras, gemmis codices vestiuntur ; et nudus ante fores eorum Christus moritur. Pulla enim tunica minus cum humi jacuerit sordidatur. Sit cingulum laneum cum tota simplicitate purissimum, et quod possit astringere vestimenta magis quam scindere. Idem semper habitus, neglecta mundities, inculta vestis, et cultus ipse sine cultu. Plumarum quoque mollities juvenilia membra non foveat.

CAPUT XVII.

De laboribus manuum.

Ne vacet mens tua variis perturbationibus, quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, et deducant te ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent : et aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia : cur tu in usus tuos cessura non præparas ? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus, sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur : in quibus cum oleum jacta fuerint semina, vel plantæ positæ per ordinem, aquæ ducantur irriguæ. Inserantur infructuosæ arbores, vel gemmis, vel surculis, ut parvo post tempore dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis Proverbia² ; et monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam, in parvis disce corporibus.

Terantur et lina pro capiendis piscibus. Scribantur et libri, ut et manus operetur cibum, et anima lectione saturet. Nam *in desiderii est omnis otiosus*³. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque labore atque opere suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem. Ne vegetetur perniciosis co-

gitationibus mens, et ad instar fornicantis Jerusalem, omni transeunti divaricet pedes suos. Nec idcirco tibi ab opere cessandum est, quia Deo propitio nulla re indiges⁴. Sed ideo cum omnibus laborandum est, ut per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet servitutum. Simpliciter loquar, quamvis omnem censum tuum in pauperes distribueris, nihil apud Christum erit pretiosius, quam quod manibus tuis ipse conferis. Sudore enim et labore nimio ad ubertatem fructuum pervenimus.

CAPUT XVIII.

De laude religionis, et de inductione ad eam.

Exstruis quidem monasteria, et multus a te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur ; sed melius faceres, si et ipse sanctus inter sanctos viveres. Difficile, imo impossibile est, ut et præsentibus quis et æternis [*Al. futuris*] fruatur bonis : ut et hic ventrem ibi mentem impleat, et de delictis transeat ad delicias : ut in utroque sæculo primus sit, et in cælo et in terra gloriosus appareat.

Quod autem asseris eos melius facere qui utuntur rebus suis, et paulatim fructus possessionum pauperibus dividant : quam illos qui, possessionibus venditis, semel omnia largiantur : non a me, sed a Domino respondeatur : *Si vis perfectus esse, vade*, etc. (*Matth. xix, 21*). Nec a suo studio monachi retrahendi sunt lingua viperea, morsu sævissimo ; quibus argumentaris et dicis : Si omnes se clausierint et fugerint in solitudinem, quis celebrabit Ecclesias, quis sæculares homines lucrifaciet, quis peccantes ad virtutes poterit cohortari ? Hoc enim modo, si omnes tecum fatui fuerint, sapiens esse quis poterit ? Si virgines omnes fuerint, nuptiæ non erunt, interibit genus humanum.

Sed rara est virtus, nec a pluribus appetitur. Et utinam hoc omnes essent quod pauci sunt. De quibus dicitur : *Multi sunt vocati, pauci vero electi* (*Matth. xx, 16*). Ideo licet parvulus ex collo pendeat nepos ; licet sparso crine et scissis vestibibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat ; licet in limine pater jaceat ; per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solam pietatis genus est in hac re esse crudelem. Gladium tenet hostis, ut me perimat ; et ego de matris lacrymis cogitabo ? Delicatus es, frater charissime, si hic vis gaudere cum sæculo, et postea regnare cum Christo. Multa nos facere cogit affectus. Et dum propinquitatem respicimus corporum, et corporis et animæ offendimus creatorem. Qui amat patrem, aut matrem super Christum, non est eo [*Al. Deo*] dignus. Unde discipulus ad sepulturam patris ire desiderans, Salvatoris prohibetur imperio. Quanti monachorum dum patris matrisque nunc-

xiii legitur.

⁴ Apud Rubeum, his prætermisus usque ad laborandum est, continuo sequitur, « Ut per occasionem operis nihil aliud, » etc.

¹ Decrant isthæc, et quibus pellatur frigus. v

² Juxta Græc. Proverb. cap. vi, neque est enim in Latina Translatione hic locus.

³ Atque hic locus juxta LXX duntaxat Proverb.

rentur, suas animas perdidit? Super patre et matre pollui non licet: quanto magis super fratre, sororibus, consobrinis, familia, servulis! Genus regale et sacerdotale sumus (1 Petr. 1): illum attendamus patrem, qui nunquam moritur; et qui ideo vivens mortuus est, ut nos mortuos vivificaret.

Sola causa pietatis est, ubi nulla carnis notitia est. Honora patrem tuum, si te [Al. sed si] a vero patre non separat. Tandiu scito carnis copulam, quandiu ille suum noverit creatorem. Alioquin David protinus canet: *Obliviscere populum tuum et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus* (Psal. XLIV, 11, 12). Grande primum est parentis obliti: quia concupiscet rex decorem tuum. Solent etenim miseri parentes, et non plenae fidei Christiani, deformes et aliquo membro debiles filios, quia dignos matrimonio non inveniunt, religioni tradere. Sed si tu perfectus esse desideras, exi cum Abraham de patria tua et de cognatione tua; et perge quo nescis. Et si habes substantiam, vende, et da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es; nudus Christum nudum sequere. Durum, grande, difficile, sed magna sunt praemia. Magis enim quilibet labor suscipitur, si ante oculos praeponeatur ipsius laboris utilitas. Sed et navigantibus longae serenitatis [Al. longa serenitas] spem pollicetur, nimis [Al. navis] valida et diuturna tempestas.

Sectemur ergo nos mulierculas, sexus nos doceat infirmior. Quanta divitiis pariter ac nobilitate polentes (nolo earum vocabula dicere, ne videar adulari), relictis facultatibus pignoribusque contemptis, hoc facere facile judicant, quod tu putas proprio timore difficile! Unde habeto simplicitatem columbae, ne cuiquam machineris dolos, et serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio, vel decipere, vel decipi posse Christianum. At illa tibi ad hoc de variis floribus lumen exornet. Coluber ad bibendum veniens, in aqua venenum deponit, ne cum venenum aqua concretum occidat. Nudum hominem timet, vestitum persequitur¹, caput tamen suum celat, quando percutitur, ubi scit esse mortem suam. Serpens quidem si semel calamo percutitur, moritur; si vero iterum percutiatur, confirmatur. Hiemale tempore infirmior efficitur: et a soricibus devincitur. Igitur ante hiemem circa segetes colligit, ut illis escam praebet.

Anguis quando sennerit, perdit aspectum, et si voluerit redire ad juventutem, jejuset quadraginta diebus, ut laxetur pellis ejus, et sic angustum foramen perquirat, ut dum nititur inde exire, pellem senectus dimittat. Pelicani cum suos a serpente filios mortuos [Al. occisos] inveniunt, lugent, et se

¹ Deerant isthaec vestitum persequitur, quae tametsi ex supposititia ad Praesidium epistola suffecimus, ut et paulo post vocem semel.

² Atque hic spem voculam suffecimus post Ru-

et sua latera percipiunt, et sanguine excusso ad corpora mortuorum sic reviviscunt. Aquila quoque cum senterit, gravantur ejus pennae et oculi; et quaerit fontem, et erigit pennas, et colligit in se calorem: et sic oculi ejus sanantur, et in fontem ter se mergit, et ita ad juventutem redit.

Multa dicuntur in Scripturis, quae videntur impossibilia, et tamen vera sunt. Nihil enim dicas impossibile, ubi est virtus Altissimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo adest deitatis. Sed quid te ad jugum Domini praesentis vitae provocare exemplis conor, cum nullum pene sciamus fuisse sanctorum, qui procellosum hujus temporis agonem absque tribulatione et tempestate [Al. tribulationis tempestate] transierit? Sic etenim bellator vulneris dolorem aut contemnit aut nescit, dum [Al. add. omnibus] vivacitatis sensibus solam videtur cogitare victoriam. Et qui hiemis tempore vadit ad balneas, prius asperitatem frigoris nudus patienter excipit, quia eum [futura calefactio] consolatur: omniumque creaturarum difficile spem² propter Deum exsultatio aliqua nisi morore praesente succedit. Sit ergo in nobis tanta futurorum fides, ut admodum non sentiamus nos illa sustinere quae patimur: sed ea potius arbitremur nos [Al. jam] obtinere quae credimus.

Quanta autem apud Deum merces, si in praesenti homines pretium non sperant! Quantis sudoribus haereditas cassa expetit! Minori pretio margaritum Christi emi poterat. Finis militiae tuae erit regnum non terrae et temporis, sed aeternitatis et caeli. Nihil est, filii, quod possit aut debeat praeferrere ei, qui est verus Dominus, et verus pater, et imperator aeternus. Cui enim rectius vitam nostram impendimus, quam illi a quo ipsam accepimus: et cui eam debemus usque ad finem, quia ipsius beneficio vivimus? Unde si maluerimus Caesari militare, quam Christo: postea non ad Christum, sed ad gehennam transferemur.

Igitur nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias praeferre debemus: quia scriptum est: *Præterit hujus mundi figura* (1 Cor. VII, 31). Et, *Qui hunc mundum dilexerint, cum mundo peribunt* (1 Joan. II, 15). Illi ergo militemus, qui militantibus sibi gloriam vitae aetatis suae, et divinae cognitionis consortium perenne largitur. Nam nullus rex terrenus, totius orbis Dominus est, Christus autem totius mundi rex est: quia omnia per Christum facta sunt (Joan. I, 3). Et quia *regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. XI, 12): talis violentia Deo grata est, quae neminem concutit, nullius damno nititur. In hanc rapinam manus tuas mitte [Al. verte], quae crimen non habet, et confert salutem. Sollicitudines [Al. Necessitudines] enim nostrae carnales, quanto chariores sunt, tantoplus

beum, tametsi ex supposititia ad Virginem in exilio epistola. Mox ubi dicitur, *Admodum non sentiamus*, Rubeus habet, *Omnino non*, etc.

nos deruciant et fatigant. Ac proinde nunquam in carnalibus affectionibus ita requiescit animus, ut cruciatu careat; dum necessitudines suas, aut bonas amat cum amittendi metu, aut malas odit cum amittendi voto; in utroque sustinendis miseris semper obnoxius est. Commuta ergo in melius vitam tuam, ut æterno Deo [Al. Regi] incipias militare, et Deum habeas protectorem. Sunt tamen multi qui non metu pœnarum, sed benedictionum et repromissionum desiderio veniunt ad salutem. Nihil enim est dignius quam ut homo sit auctoris imitator, et secundum modum propriæ voluntatis, divini sit operis exsecutor. Nam qui edere vult nucleum, frangat nucem. Apostolus ait: Rectius enim fuerat hominem subisse conjugium, et ambulasse per plana, quam ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere.

CAPUT XIX.

De laude et detractone vitanda, et periculis hujus vitæ.

Non credas laudatoribus tuis, imo irrisoribus aurem ne libenter accomodes. Omnis falsa prædicatio sectatur lucra, et gloriam quærit humanam, ut per gloriam nascantur compendia. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta convivia: adulator quippe blandus inimicus est. Naturali ducimur malo. Adulatoribus nostris libenter favemus, quanquam nos respondeamus indignos, et calidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem suam intrinsecus anima lætatur. Sed veritas angulos non amat, nec quærit susurriones. Laus quippe justos cruciat, iniquos exultat; sed justos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat.

Nulli detrahas: nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceras. Accusamus sæpe quod facimus, et contra nosmetipsos disertis, in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus judicantes. Nunquam hujusmodi hominibus appliceris: *Ne declines cor tuum in verba malitiæ (Psal. cxi, 4)*, et audias: *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversum filium matris tuæ ponebas scandalum (Psal. xlix, 20)*. Et apertius in Ecclesiaste: *Sicut mordet serpens in silentio: sic et qui fratri suo in occulto detrahit (Eccl. x, 11)*. Sed dicis: ipse non detraho: allis loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista pratendimus (*Psal. cxi, 4*). Christus arte non deludatur: nequaquam mea, sed Apostoli sententia est: *Nolite errare, Deus non irridetur: ille in corde, nos videmus in facie (Gal. vi, 7)*.

Salomon loquitur in Proverbiis: *Ventus Aquilo dissipat nubes, et vultus tristis linguas detrahentium (Prov. xxv, 23)*. Sicut enim sagitta si mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentem revertitur, et vulnerat vulnerantem: juxta illud, *Facti sunt mihi in arcum pravum (Osee vii, 16)*; et alibi: *Qui mittit in altum lapidem, recidit in caput ejus*

(*Eccli. xxvii, 28*); ita detractor, cum tristem viderit faciem audientis, imo non audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat judicium sanguinis, illico conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccat. Unde idem vir sapiens: *Cum detractoribus, inquit, ne miscearis: quoniam repente veniet perditio eorum: et ruinam utriusque quis novit (Prov. xxiv, 21, 22)*? tam scilicet ejus qui loquitur, quam illius qui audit loquentem. Et Timotheo dicitur, *Adversus presbyterum accusationem [Al. add. cito] ne acceperis. Peccat enim autem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant (I Tim. v, 19, 20)*. Non est facile de perfecta ætate credendum, quam et vita præterita defendit, et honorat vocabulum dignitatis. Si me igitur vis corrigi delinquentem, aperte increpa: tantum occulte ne mordeas. *Corripiet me justus in misericordia et increpabit. Oleum peccatoris non impinguet caput meum (Psal. cxi, 5)*. Nam in comparatione duorum malorum, levius malum est aperte peccare, quam simulare et fingere sanctitatem.

Quid vulneribus tuis prodest, si ego fuero vulneratus? an solatium percussus est amicum secum videre morientem? Quid enim mihi prodest, si aliis mala mea referas, si, me nesciente, peccatis meis, imo detractioibus tuis alium vulneres: et cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc non est me emendare, sed vitio tuo satisfacere. Præcepit enim Dominus peccantes in nos argui debere¹ secreto, vel adhibito teste. Et si audire noluerint, referri ad Ecclesiam, habendosque in malo pertinaces, quasi ethnicos et publicanos. Nam ingenia liberaliter educata, facilius verecundia quam metus superat, et quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Licet multo melius est timore pœnarum emendare peccata, quam spe prosperorum divinæ subjacere sententiæ. Qui enim non senserit Deum per beneficia, sentiet per supplicia.

Cæterum, grande peccatum est odisse corripientem: maxime si te non odio, sed amore corripiat. Contra nos autem omnis consonat chorus, et latrant universa subsellia, junguntur et nostri ordinis, qui et roduntur et rodunt; adversum nos loquaces, pro se muti, quasi ipsi alii sint quam monachi: et non quidquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris pastoris ignominia est; sicut e regione illius monachi vita laudanda est, qui venerationi habet sacerdotes Christi; et non detrahit gradui, per quem factus est Christianus. Nam quando et inimicis præbemus beneficia, ipsorum utilitiam nostra bonitate superamus; et mollimus duritiam, et iratum animum ad benevolentiam [Al. ad mollitiem] flectimus.

Sed nec ille absque invidia infectione [Al. infectione] esse poterit, qui soli Deo placere gestie-

¹ Antea minus recte erat, « Peccantes interdum arguere debere, » etc.

rit. Invidia enim non tam humanæ amicitias, quam A solam Dei [Al. tac. Dei] justitiam persequitur. Qui invidus est, aliena felicitate torquetur; quoniam virtus semper invidiæ patet. Difficile quoque evadit opprobria, cui est amica justitia; imo si quis pie vivere voluerit, iniqui protinus irrisione blasphemant. Hæc quoque est consuetudo detrahentis [Al. peccantis], ut malum suum semper velit negando germinare, et dicere, aut non fecisse quod fecit, aut bono operatum zelo. Nil mirum ergo si contra me parvum homunculum immundæ sues grunniunt, et pedibus margaritas conculcant, neque procul ab urbibus, foro, litibus, turbi-que remotum, sicque latentem reperit invidia. Tantum enim me diligunt hæretici, quod sine me esse non possunt. Omittam personas: rebus tantum et criminibus est respon- B dendum.

Nihil causæ prodest maledicentibus remaledicere, et adversarios talione mordere, cum præceptum sit malum pro malo non reddi. Unde non de adversario victoriam, sed contra mendacium quærimus veritatem. Sed nec timeamus odia subire quorundam. Non enim hominibus debemus placere, sed Deo. At scitote me nunquam hæreticis pepercisse, sed contra omni studio peregrisse, ut hostes Ecclesiæ mei fierent hostes. Unde meam injuriam patienter tuli: impietatem contra Deum ferre non potui. Latrant canes pro dominis suis: tu non vis me latrare pro Christo? Falsus rumor cito opprimitur, et vita posterior judicat de priore. Fieri quidem non potest, C ut absque morsu hominum, vitæ hujus curricula quis pertranseat.

Malorumque solatium est, bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen cito ignis stipulæ conquiescit, et exundans flamma deficientibus nutrimentis paulatim emoritur. Nam si [Al. add. ante] anno præterito fama mentita est, aut si certe verum dixit, cesset vitium, cessabit et rumor. Prima namque virtus monachi est contemnere hominum judicia. Igitur non timebo hominum iudicium, habiturus iudicem meum. Cupiunt enim vicini non suam, sed alienam discutere vitam. Sed qui amicus est, etiam prava recta judicat. Inventi sunt enim scioli tantum ad detrahendum, qui eo se doctos ostentare volunt, si cunctorum vitam [Al. dicta] lacerent. Sed nihil Deo clausum est, et tenebræ lucent apud eum.

Fuge tamen eos, in quibus potest malæ conversationis esse suspicio, nec paratum habeas illud: Sufficit mihi conscientia mea, non curo quid de me loquantur homines. Certe Apostolus providebat bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, ne per illum nomen Dei blasphemaretur in gentibus, nec volebat se iudicari ab infideli conscientia. Si scandalizat, inquit, *esca fratrem, in æternum carnem non munducabo* (1 Cor. viii, 13). Tolle igitur occasionem volentibus occasionem. Nam castigare videtur alium, quisquis ab ejus conversatione dis- sentit.

Sic et nos in ista provincia ædificato monasterio, et diversorio propter exstructo, ne forte et modo Joseph cum Maria Bethlehem veniens non inveniat hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cœptum opus desere- re, nec supra vires ferre valeamus. Unde quia nobis illud de Evangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus impensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirulas villulas, quæ barbarorum manus effugerunt, et parentum communium cineres venderet, ne cœptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis et æmulis præbeamus. Unde omnia plena periculis, omnia plena sunt laqueis. Incitant cupiditates, insidiantur illecebræ, blandiuntur lucra, damna deterrent. Amaræ sunt obloquentium lingua, nec semper veracia sunt ora laudantium: iste sævit et odit, hic decipit officium, et facilius est vitare discordem, quam declinare fallacem. Silva succrescit, et postea rescindatur; ideo ager seritur, ut metatur. Jam plenus est orbis, terra nos non capit, quotidie bella nos secant, morbi subtrahunt, naufragia absorbent, et nihilominus detrahimus et litigamus.

Vides quoque in Ecclesia Imperitissimos quosque florere. Et quia nutrierunt frontis audaciam, et mobilitatem linguæ consecuti sunt, dum non recogitant quid loquantur, prudentes se et eruditos arbitrantur, maxime si vulgi favorem habuerint, qui magis dictis levioribus commoventur. Et econtrario vides eruditum virum in obscuro latere, et persecutiones pati, et non solum in populo gratiam non habere, sed inopia et egestate tabescere. Hæc autem sunt, quia non est hic meritorum retributio, sed in futuro.

CAPUT XX.

De juramento, vindicta, mendacio, stultiloquio prohibendo.

Dixisti enim, ni fallor, jure te mala malis reddere et cum jurantibus jurare debere, quia aliquando juravit Dominus, aut mala malis restituit. Scio primum, non omnia nobis convenire servis, quæ Domino conveniunt, ne in comparatione famulorum, Domini videatur injuria. Alioquin forsitan reclamare incipimus, cur non e virginibus, sed de aliis mulieribus generamur? Aut cur mortui nostri tertia die non resurgunt? Juravit, scio, sæpe Dominus, qui nos jurare prohibuit. Nec statim ex hoc temere blasphemare debemus eum, quod alios vetuerit Dominus quod ipse faciebat, quia dici nobis potest: Juravit Dominus, quasi Dominus, quem jurare nemo prohibebat. Nobis quasi servis non licet, qui Domini nostri lege jurare vetamur.

Verum ne in ejus exemplo scandalum patiamur, ex quo tempore nos jurare noluit, nec ipse juravit. Et qualiter de juramenti causa brevi sermone satisfactum est: ita etiam ad vindictæ negotium hunc eundem sensum, facile prospici posse sufficere; quia aliud est nunc tempus gratiæ, in quo pleni-

tudo perfectionis advenit, aliud fuit legis, aliud prophetarum, dicente Domino : *Audistis, quia dictum est antiquis, ne occides (Matth. v, 21)*. Ego autem perfectiora præcipio, quæ in ordine Evangelii digesta, suo loco lector inveniet. Ex quo enim Filius Dei, filius hominis factus est : ex quo vetus fermentum Judaicæ traditionis est factum nova conspersio, ex quo agnus non in figura, sed in veritate comeditur, ex quo secundum Apostolum vetera transierunt, et facta sunt omnia nova, ex quo jussum est imaginem terreni hominis deponere, et assumere formam cœlestis, ex quo comortui sumus, ex quo virtutibus consurreximus in Christo, jurare non discas, mentiri sacrilegium putas.

Admonendi itaque sunt omnes, ut diligenter perjurium caveant, non solum in altari, seu sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela. Omne enim quod non ædificat audientes, in periculum loquentium vertitur. Veritas quidem claudi et ligari potest ; vinci non potest, quæ et suorum paucitate contenta est, et multitudine hostium non terretur. Possunt homines, quamvis justi, aliqua simulare pro tempore, ob suam aliorumque salutem. Consideremus ergo quid loquamur, quia pro omni verbo otioso redditori sumus rationem in die judicii. Verbum quidem otiosum est, quod sine utilitate dicentis et audientis profertur. Stuliloquium autem æstimo non illorum tantum, qui aliqua torpia narrant, unde [*Al. ut*] risum moveant, et fatuitate simulata, magis illudant illis, quibus placere desiderant, sed etiam illorum qui prudentes sæculi putantur, et de rebus physicis disputantes, dicunt se arenas littorum, guttas Oceani, et colorum spatium, terræque punctum liquido comprehendisse.

CAPUT XXI.

De patientia, reconciliatione et mortuis non loquendis.

Nunc jam vobis de patientia et ejus bonis loquendum est. Est igitur patientia omnium injuriarum et passionum tolerancia, et expectationum omnium sine præcipatione sufficientia ; quam si quis intellexerit et habuerit, contraria vitæ gravia bajulat, bona omnia continet. Sororem habet spem, et affines ejus sunt res bonæ omnes, patitur enim libenter, quia sperat, sperando tolerat. Impatienter enim fertur quod non speratur. Omni autem virtute patientia perfert, quod spe præeunte dignoscitur, aut si spes fructus patientiæ subsequitur. Hæc matre gaudet fide, et gubernaculum habet Deum, conscientiam, genus, et propinquitatem. Inde gloriosi testes efficiuntur, dum fide pleni, dum Dei timore solliciti, dum continentia discipuli, dum filii spei, duce patientia, reperiuntur. Deinde cohæredes Christi, dum illum usque ad mortem patientiæ virtutibus imitantur.

Unde tu passus injuriam taceas, iram vince patientia. Sanctus enim amor impatientiam non habet. Mansuetudo namque nulla passione turbatur, et specialiter ira et furore non rumpitur. Quam qui habuerit, beatitudinem consequetur voce Domini promissam, ut terram possideat, id est, imperet et dominetur corpori suo. Nulla enim res ita inebriat, ut animi perturbatio. Est tristitia quæ ducit ad mortem : est quædam ira quæ justitiam Dei non operatur, et furori proxima mentis suæ impotem facit, in tantum ut labia tremant, dentes concrepent, vultus quoque pallore mutetur. Animi vera lætitia interdum dolores corporis mitigat. Quod si ad ægrotationem corporis accedat ægrotatio animi, duplicatur infirmitas. Dicit quoque Apostolus : *Sol non occidat super iracundiam vestram (Ephes. iv, 26)*.

Quid agemus in die judicii, super quorum iram non unus diei, sed tantorum annorum sol testis occubuit ? Igitur mitescat sævitia, mansuescat iracundia, remittant sibi invicem culpas suas, nec sit exactor vindictæ, qui petitor est veniæ. Grandis offensa est, nolle placere offensum, quamquam affectus et perturbationes, quandiu in tabernaculo hujus corporis habitamus, et fragili carne circumdamur, moderari et regere possumus, amputare non possumus. Ideo Psalmista dicit : *Irascimini et nolite peccare (Psal. iv, 5)*. Quia irasci hominis est, et finem ire ponere, Christiani. Unde quidam (*Architas ad villicum*) ait : Jam te verberibus enecassem, nisi iratus essem. Inde enim justi dicuntur, dum omnia opera patienter operantur.

Multo quoque melius est stomachum te dolere, quam mentem ; gressu vacillare, quam pudicitia. Nec statim nobis pœnitentiæ remedia blandiantur ; quæ sunt infelicitum remedia. Cavendum est vulnus quod dolore curatur ; nec scire possumus ægrotationis mala, nisi cum fuerit sanitas subsecuta, et quantum boni virtus habeat, vitia demonstrant ; clariusque sit lumen comparatione tenebrarum. Sed consideremus quid ethicus ille psalmus sonet : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (Psal. cxviii, 137)*. Hoc [*Al. Hodie*] non potest dicere, nisi ille, qui ad universa quæ patitur, magnificat Dominum, et suo merito imputans, in adversa de ejus clementia gloriatur. Necesse est enim, ut qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi iudiciis gaudeat, dicens : Sanus sum, gratias refero Creatori. Langueo, et in hoc laudo Domini voluntatem. *Quando enim infirmor, tunc fortior sum (II Cor. xii, 12)* ; et virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Nam fortitudo corporis, imbecillitas animæ est. Patitur et Apostolus aliquid quod non vult, pro quo ter Dominum deprecatur, sed dicitur ei : *Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur (Ibid. 9)*. Cur igitur durum sit quod aliquando patiendum est ?

Dolemus autem quemquam mortuum ? *Al. hoc*

enim nati non sumus ¹, ut maneamus æterni. Lu-
geatur mortuus, sed ille quem tartarus devorat,
in cujus pœna æternus ignis exæstuat; nam mors
nostra peccatum est. Nos vero quorum exitum an-
gelorum turba comitatur, quibus Christus occurrit
obviam, gravemur magis si in tabernaculo isto mor-
tis habitemus. Cæterum nonne vereris, ne tibi Sal-
vator dicat: Irasceris quia frater tuus, meus fa-
ctus est filius? Indignaris de iudicio meo, et rebel-
libus lacrymis, facis injuriam possidenti? Cibum
tibi negas, non jejuniis studio, sed doloris. Non
amo frugalitatem istam. Jejunia ista adversarii
mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente,
separatur a corpore. Tales stulta philosophia habeat
martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, et Ca-
tonem. Si viventem crederes fratrem, nunquam
plangeres ad meliora migrasse. Nam sicut præter
hanc vitam, est vita alia beatorum, ita præter hanc
mortem, est mors alia impiorum.

Adversum mortis ergo duritiam et crudelissimam
necessitatem, hoc solatio erigimur, quod in brevi
visuri sumus eos quos dolemus absentes; neque
enim mors, sed dormitio et somnus appellatur. Nos
dolendi magis, qui quotidie stamus in prælio, et
peccatorum vitiis sordidamur, et accipimus vulnera.
Absit tamen a fide nostra ut aliquam plagam di-
cam esse, quæ non habeat consolationem, cum
propheta proclamet: *Nunquid medicus non est in
Galaad (Jerem. viii, 22)?* Deus enim permisit te
istius sæculi fluctibus ventisque jactari, ut expertus
naufragium, de cætero [Al. æterno] similiter peri-
clitari cæneas. Ita cuncta quæ passus es, sicut in-
telligis vulnera corporis tui: sic animæ remedia
pant. Brevis enim vitæ spatium æterna memoria
compensat.

CAPUT XXII.

De tribulationibus et opprobriis ferendis.

Oportet nos per multas tribulationes introire in
regnum cælorum. *Beati estis cum vos maledixerint
homines, et persecuti fuerint, et dixerint omne malum
adversum vos; gaudete ergo et exsultate, quia merces
vestra copiosa est in cælis (Matth. v, 41).* Futuræ
vitæ gloria præsentis vitæ incommodis comparatur.
Præcipue quia non qui patitur, sed qui facit inju-
riam, miser est. Unde et Christianis vexilla crucis
sunt delicia: tropæa nostræ vitæ non pompis, sed
miseriis reportantur. In nostra class: viri fortes
opprobria sciunt portare, non munera. Nam Chri-
sti vincula voluntaria sunt, et vertuntur in ample-
xus.

Si quis autem corpore imbecillis est, si ab-
sque sapientia, non adversarii certamina vincit, maxime
quoniam liberi arbitrii sumus, sed ipsum Dei nu-
tritur auxilio. Paupertati, non nobilitati futurorum
beatitudo promittitur. Retrahit quidem verecundia
senatorem, ne sequatur pauperem Christum; sed

audiat a Christo: *Qui me confessus fuerit et mea
verba in generatione hac adultera et peccatrice: et
filius hominis confitebitur [Al. confundet] eum in
gloria Patris sui, cum angelis sanctis (Matth. x, 32).*
Turpe est inter parentes senatores pro Christo vo-
luntaria humilitate esse defectum. Displicet amicis,
si post ambitiosi habitus cultum, plebeia et igno-
bilia vestimenta mutantur. *Sed si hominibus pla-
cerem, Christi servus non essem (Galat. i, 10),* inquit
Apostolus: et Propheta in psalmo: *Quoniam Deus
dissipat ossa eorum, qui hominibus placent: con-
fusi sunt, quoniam Deus sprevit eos (Psal. lxi, 6).*
Quantum bona est [Al. et] humana offensio, per
quam invenitur servitus Christi, tantum pernicio-
sa est amicitia, quæ Dei præstat offensam; sicut scri-
ptum est: *Qui voluerit amicus fieri hujus mundi,
inimicus Dei constituetur (Jac. iv, 4).*

Dicat unusquisque quod velit; ego interim de
me pro sensus mei parvitate iudicavi, melius esse
confundi coram peccatoribus super terram, quam
coram angelis sanctis in cælo, vel ubicunque ju-
diciam suam voluerit demonstrare. Unde Isaïas,
vir sua gente nobilissimus, qui socer regis Ezechia
fuisse refertur, jussu Dei, deposito cilicio, nudus
incedit; nec tam ardui præcepti pudore deterritus
est, quominus Dei imperium sequeretur; quia
nihil honestius esse homini, quam suo creatori
parere iudicabat. Joannes quoque Baptista nobilis
et in carne et in spiritu natus, cilicium a pueritia
in habitum elegit, et locustas in cibum; qui nec
peccati conscientia, nec paupertatis inopia, ad hu-
jus gloriam oneris, sed sola futuri sæculi beatitu-
dine trahelatur. Unde et apostoli stulti, et inutiles
et tenuis fidei arguntur.

Inde Paulum apostolum proferam, quem quoties
lego, videor mihi non verba audire, sed tonitrua.
Qui oculo mentis futura contemplan, dicebat: *Quis
nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an
angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an
periculum, an gladius (Rom. viii, 35)?* Illos peri-
cula non separant, nos vero voluptates. Illi catenas
bajulant innocentes; nos aurum circumferimus cri-
minosi. Illi in carceribus vincti, nos in tricliniis
delicati. Illi in nervo positi, Deum puro corde et
sincera cogitatione laudantes; nos forte in ipsa
Ecclesia de forensibus calumniis cogitamus. Et
cum omnibus æqualiter legis data sit gratia, ge-
henna, seu regna promissa sint ², alii de divitiis,
alii de virtutibus meditantur. Cumque dictum sit ge-
neraliter omnibus: *Dominum Deum tuum adorabis,
et illi soli servies (Deut. vi, 13);* aliis innocentia,
miseriordia, castitate, jejuniis Deo fideliter et sine
fine servientibus, nos nobis adulteros eligimus, quibus
servire volumus. Siquidem juxta Evangelii (Matth.
ix, 40) sententiam: *Omnis qui facit peccatum,
servus est peccati (Joan. viii, 34).* Revera si amator

¹ Antea affirmantis sensu, nati sumus. Paulo inferius pericopam, *Nam mors nostra peccatum est, Rubens prætermittit.*

pecuniæ sum, si gloriæ, si superbiæ, si ambitionis, aut pompæ: dum illi omne studium meæ voluntatis impendo, Domino servire non possum: quia duobus dominis neminem servire posse scriptum est. *Non estis vestri*, dicit Apostolus: *Empti estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. vi, 20).

Clementer Spiritus sanctus jure nostro nos convenit: sciens hoc in usu publico apud omnes homines custodiri, ut tanto servus in opere Domini esset cautior, quanto majori pretio esset comparatus: ut intelligamus quam strenui esse debeant in opere Domini, qui redeempti sunt sanguine Christi: vel quam criminosi debeant judicari, qui cum sciant pro pretio suæ salutis Christi sanguinem esse datum, alteri qui nihil præstitit, magis præbeant servitutem. Rogo quo pudore obsequii aut laboris sui mercedem sperabit a cælo, cujus fuerit sollicitudo omnis in terra? Mercenarius sæculi non potest accipere Christi mercedem. Omnis miles in castris jure sperat [*Al. speciat*] annonam, qui fortiter in prælio pro civibus laboraverit. Et dignus est quidem mercenarius mercede sua: *Nemo tamen militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut placeat ei cui se probavit* (II Timoth. ii, 4), est Apostoli vox.

Amplectenda est igitur tristitia, quæ gaudium parit: nec ejus consideranda materia: quia sæpe per dulcedinem fructus placent, quorum amarum horruit in radice; et qui litterarum scientiam habere desiderat, si discendi non suscepit lælia, peritiæ gaudia adipisci non poterit: nec cujusquam eruditionis quisquam habere sufficiet gloriam, nisi [*Al. add. animi*] æstus fuerit autè perpeusus. Cumque nos Dei auxilio destitutos, hostis invaserit, duxeritque captivos, non desperemus salutem, sed iterum armemur ad prælium. Potest fieri ut vincamus, ubi victi fuimus: et in eodem loco triumphemus, ubi fuimus aliquando captivi. Nam si juvat Dominus miseros, habemus salutem. Si despicit peccatores, habemus sepulcrum.

Multo gravior expectata mors, quam illata. Ad hoc enim laboremus, et in sæculi periclitemur militia, ut in futuro sæculo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus credere, cum Dominus ipse tentatus sit (Matth. iv, 1 seqq.). Et de Abraham Scriptura testetur, quod Deus tentaverit eum (Gen. xxi, seqq.). Quam ob causam Apostolus loquitur: *Gaudentes in tribulatione, et scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia probationem: probatio spem: spes autem non confundit* (Rom. v, 3-7). Scriptum est etiam: *Quia propter te mortificamur tota die: et æstimati sumus ut oves occisionis* (Rom. vii, 35). Sed magna miseriæ consolatio est, quando in tormentis quis positus, scit prospera secutura.

CAPUT XXIII.

De timore ultimi judicii, et defectu hujus vitæ.

Inde satis timeo, ne in illa tribulationis die, quan-

do ante tribunal Christi unicuique secundum sua facta reddendum est; his qui in terrenis magis negotiis, quam in cælestibus laborarunt, justi judicii responsione dicatur: *Ite si potestis; et illic ubi tota devotione servistis, mercedem exigit. Talis causa virginum est in Evangelio quinque stultarum, quæ dum sollicitudine sæcularium vanitatum se contra professionis suæ ordinem occuparent, oleum unde verum lucen accenderent non habentes, in tenebris remanserunt. Ecce enim si umbrato repente cælo, solis claritas nostris aspectibus denegeret, et productæ in nostram humilitatem pluvias terris immincant; si commotis, ut assolent, elementis, ut in rotam sui currus tonitrua concitentur, et debine fulgurum jacula palpebris terribiliter objecta coruscant; quanquam et consuetudine ista contingant, pavemus, contremiscimus, et proni ad terram, deposita superbia, cervices submittimus.*

Quid faciemus in illa die miseri, quando, revoluta cælo, cum angelicis virtutibus igneus Dominus totus adveniet? Quando, cadentibus desuper stellis, sol in tenebras, et in sanguinem luna mutabitur? Quando montes sicut cera liquescent? Quando terra ardebit, et crescent flumina; et maria siccabuntur contra rerum naturam; insumpto divinitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur? Quando peccatores dicent montibus: *Cadite super nos; et collibus: Tegite nos* (Osee x, 8)? Quando vocabunt homines mortem, et vocata non veniet? Quando discrimina vertentur in vota, et quod semper oderunt homines, concupiscent? Quando illud implebitur tempus, quod lugubri Jeremias dicit effectu, dicens: *Respexi in terram, et ecce luminaria; vidi montes, et ecce erant trementes, et universos colles turbati; intendi acrem, et ecce non erat homo; et omnes volucres cæli pavebant. Vidi, et ecce Carmelus desertus; et omnes civitates succensæ igni a facie Domini, et a facie iræ indignationis ejus, et interierunt universa* (Jerem. iv, 23 seqq.).

Verum ne ex suggestionem diaboli hæc ad terrorem dicta, non ad veritatem credantur, de præteritis futura probantur: quando talia in diluvio, in Sodomis, in Ægypto, in Hierosolymis, sæpe ob delicta hominum facta referuntur. Sed veniet illa dies, qua corruptivum hoc et mortale, incorruptivum induet et immortalitatem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis; et tu gaudebis. Judicaturus Domino, lugubre mundus immugiet; tribus ad tribus ferient pectora. Potentissimi quondam reges nudo pectore palpitabunt. Exhibebitur tunc cum prole sua Venus. Tunc ignitus Jupiter adducetur, et cum suis stultus Plato discipulis; Aristoteli argumenta non proderunt. Tunc, rusticanus et pauper, exsultabis et ridebis, et dices: *Ecce crucifixus Deus meus; ecce judex, qui involutus pannis in præsepio vagiit. Illic est ille operarii et quæstuariæ filius; hic qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum; hic est*

¹ Lectum antea male, « Seu regula promissa, » etc.

vestitus roccino; hic qui sentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras; cerne latus, Romane, quod foderas. Videte corpus an idem sit quod dicebatis clam nocte tulisse discipulos.

O quot virgines et quantum infamata pudicitia a Deo iudice coronabitur! O quantis in illa die expendisset, si membrorum sensu et viscerum vigore in hac vita caruissent! et quanti illic elingues et nunti feliciores loquacibus erunt! et quanti pastores philosophis; quanti rustici oratoribus, et quanti hebetes argumentis [Al. argutis] præferendis sunt Ciceronis! Ibi enim cum ante tribunal Christi venerimus, scimus, nec Job, nec Daniele, nec Noe rogare posse pro quoquam; sed unumquemque portare onus suum.

Igitur, sive leges, sive dormies, sive scribes, sive vigilabis, Amos tibi semper buccina in auribus sonet. Et apostoli qui hunc horrendum diem impiis et peccatoribus prævidere meruerunt, humiles erant, mortuos suscitantes; et nos super omnes erigimur: qui peccando quotidie nosmetipsos occidimus, non respicientes flebilem infirmamque naturam, quæ in adversis fortis, et nec in prosperis aliquando secura. Si enim intemperate cibus sumptus, aut immoderate potus acceptus, levem corpori febriciunculam concitaverit, dejctimus animam, affligimur, suspiramus. Nulla cura tunc sæculi est, nulla villarum, nemo de patrimonio cogitat, nemo de foro. Omnes calumnia, omnia luca in periculo corporis conquiescunt, curritur ad medicos; et pro remedio carnali promittuntur munera, aurum et argentum interdum et mancipia traduntur: et pene totum patrimonium, aut negligitur, aut donatur, ut consulatur vitæ quandoque perituræ. Et pro æterna salute omnis admodum homo negligens est, omnis avarus!

Illic omnis frugalitas largitoris animi tenacitate constringitur, ubi promptior voluntas, et copiosior largitas deberet operari. Et cum Scriptura dicat: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt* (1 Joan. II, 15), sic humana concupiscimus, sic amamus, quasi aliquid nascentes intulerimus in sæculum, aut recedentes de sæculo nobiscum auferre possimus. Nemo ad brevitatem temporis, nemo ad naturæ respicit conditionem: nemo considerat, nemo retractat, vana esse omnia quæ aliquo fine clauduntur. Labuntur enim tempora: et præterita relinquunt, ad futura festinant. Sed et Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Cumque omnia cogitaverint per triginta annos, una febriciunca venit, et tollit omnes cogitationes eorum. Nam sicut mane virens herba et florens delectat oculos contemplantium, paulatimque marcescens, pulchritudinem perdit, et in fenum quod

conterendum est transit: ita species hominum vernat in parvulis, floret in juvenibus, viget in perfectæ ætatis viris, et repente dum senescit, incanescit caput, rugatur facies, cutis prius extensa contrahitur.

Hoc etiam languor facit et inedia, ut vultus primo pulcherrimus, ad tantam transeat stæditatem: tamen qui quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit præsentia, et ad futura festinat. Sed quanto in hoc sæculo persecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, vel morborum cruciatibus fuerimus afflicti: tanto post resurrectionem in futuro majora præmia consequemur. Igitur in die iudicii securus inveniatur, si nulla Dei offensa reperiatur. De his ergo tantum sollicitudinem habere debemus; ambient terrena gentiles, quibus cælestia non debentur. Concupiscant præsentia, qui futura noti credunt.

CAPUT XXIV.

De virtute humilitatis et simplicitalis, ac tument animo vivando.

Cave ne ramosculos hominum aucuperis, ne offensam Dei populorum laude commutes. Per bonam et malam famam, a dextris et a sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur; nec vituperatione frangitur; non divitiis tumet, non contrahitur paupertate, et læta contemnit et tristitia. Nam justus et fortis viri est; nec adversis frangi, nec prosperis sublevari, sed in utroque esse moderatum. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare simbrias, et ostentui habere phylacteria; et conscientia repugnante, Pharisæica ambitione circumdari.

Fidelis mecum lector intelligis quid taceam, et quid tacendo magis loquar. Quanto melius erat hæc in corde portare, quam in corpore, et Deum habere factorem, non aspectus hominum! Quamvis enim aliis vitiis carere possumus, hypocriseos tamen maculam non habere, aut nullorum; aut paucorum est. Sed sicut deprecantis humilitas meretur præmia, ita superbia confidentis [Al. contemnentis]; Dei auxilio deseritur. Tu autem, frater, inferius accumbe, ut, minore veniente, sursum jubearis ascendere: *Super quem enim, ait Dominus, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tementem verba mea* (Isa. LXVI, 2)?

Sed vis scire quales ornatus Dominus quærat? Habeo prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem. His plagis cæli includere, hæc te quadriga, velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius; ex omni parte decori et ornamento tibi sint et tutamini. Philosophorum

¹ Alii libri addunt, « Quantum sperata pudicitia in die iudicii de honestatibus, quantum, » etc.

² Plus habent alii, « Et suis floribus vernans delectat, » etc.

³ Addunt alii, « Ut amor in odium commutetur. »

⁴ Apud Rubeum, atque alios, Decoraris, cingeris, atque protegeris, et ornamento, » etc.

sententia est sibi hærere virtutes, et apostoli Jacobi, cui una defuerit, omnes deesse. Et sicut quatuor sunt virtutes ¹, quibus pugnamus et tegimur; sic quatuor vitia sunt, quibus ab hoste percutimur, stultitia, iniquitas, luxuria, formido; sed malitia finem non habet. Cognatæ quoque sibi sunt virtutes, rectitudo et simplicitas, nec ab invicem separari queunt. Simplex et humilis et rusticus qui arcana sapientiæ comprehendere nequit, si tamen sapientium exempla vivendo sectetur, jure inter sapientes connumerabitur. Melius est enim parva bona cum charitate facere sine scientia, quam magnis effulgere virtutibus cum admistione discordiæ. Excelsa namque periculosius stant, et citius corruunt quæ sublimia sunt.

Sed perspicuum est omnem creaturam, quamvis ad perfectionem venerit, tamen indigere misericordia Dei, et plenam perfectionem ex gratia Dei, non ex merito possidere. Nihil sic placet Deo sicut simplicitas et innocentia. Unde Spiritus sanctus in volatilibus non apparuit, nisi in columba, propter simplicitatem; in quadrupedibus in ove, propter mansuetudinem. Illud quoque tibi vitandum est cautius, ne vanæ gloriæ ardore capiaris. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum jejunas, læta sit facies tua, ne ad te obvia prætereuntium turba consistat, et digito demonstreris. Nec satis religiosus velis videri, nec plus humilis quam necesse est: ne gloriam fugiendo, quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ ac jejunii arbitros declinantes, hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt: et mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Cæteris perturbationibus, quibus mens hominis gaudet et ægrecit, sperat et metuit, plures invenio extraneos. Hoc vitio pauci admodum sunt qui caruerint.

Igitur non quæras gloriam; et cum inglorius fueris, non dolebis. Qui enim verba increpantis humiliter recipit, jam propinquam habet veniam reatus quem gessit. Gravius est enim perficere malum, quam facere. Non est tamen tantæ virtutis ab aliis factam injuriam sustinere, quantæ gratiæ Domini est, mitem atque tranquillam injuriam facere non posse. Neque vero te moneo, ne de divitis gloriaris, ne de generis nobilitate te jactes, ne te cæteris præferas. Scio humilitatem tuam; scio ex affectu dicere: *Domine, non est exaltatum cor meum; neque elati sunt oculi mei* (Psal. cxxx, 4). Saultissimum quippe est docere, quod noverit ille quem doceas. Vox ex industria quasi confecta jejuniis, tenuis non sit et deficiens. Sunt quippe nonnulli exterminantes facies suas, ut appareant hominibus jejunantes; qui statim cum aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, et operta facie, vix liberant unum oculum ad videndum. Vestis pulla, cingulum sacceum, et sordidis manibus pedibusque, venter solus, quia videri non

¹ Ibidem, « Sunt scuta virtutum, prudentia, justitia, temperantia, fortitudo. »

A potest, æstuat cibo. His quotidie psalmus ille cantatur: *Deus dissipavit ossa hominum sibi placentium* (Psal. lxxi, 6). Tristitiam simulant, et quasi longa jejunia furtivis noctium cibus protrahunt. Pudet reliqua dicere, ne videar potius invehi quam mone. Omnia hæc argumenta sunt diaboli.

Imitare igitur eum potius, cujus pallor ex jejuniis, eleemosynæ in pauperes, obsequium in servos Dei, humilitas et cordis et vestium, ac in cunctis sermo moderatus. Trade quoque te illi, cujus sermo et habitus et incessus, doctrina virtutum est. Non cothurnatam affectes eloquentiam: nec more puerorum, argutas sententiolas in clausulis strues.

Hæc præteriens tetigi, ut eruditus conteatus aribus, non maguopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi jactient, sed prophetarum quotidie medullas bibas. Quod patricii generis inter monachos esse cœpisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio ²; ut imiteris Filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Nam quanto humilior, tanto sublimior es: lucet margarita in sordibus. Quantumcunque enim te dejeceris, humilior Christo non eris. Ideo quanquam mihi multorum sum conscius delictorum, et quotidie in oratione flexis genibus loquar: *Delicta juventutis meæ ne memineris, Domine* (Psal. xxiv, 7): tamen [Al. unde] sciens dictum ab Apostolo: *Ne inflatus in superbia incidas in judicium diaboli* (I Tim. iii, 7); et in alio loco scriptum: *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam* (Jac. iv, 6); nihil ita a pueritia vitare conatus sum, quam tumentem animum et erectam cervicem, Dei contra se odia provocantem. Novi enim magistrum Dominum et Deum meum in carnis humilitatem dixisse: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Math. xi, 29). Et ante per os David cecinisse: *Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus* (Psal. cxxxi, 4). Et in alio loco legimus: *Ante gloriam humiliatur cor viri: et ante ruinam elevatur* (Prov. xvi, 18). Nihil enim, ut crebro diximus, tam periculosum est, quam gloriæ cupiditas et jactantia et tumens animus conscientia virtutum. Idcirco plus est animum deposuisse quam cultum. Difficilius arrogantia, quam auro caremus et gemmis. Nil itaque prodest vile palliolum, fulva tunica, corporis illuvies, simulata paupertas, si nominis dignitatem operibus destruas: si inter sordes et inopiam peccata non caveas. Fidele namque testimonium est, si non habet causas mentiendi. Cui enim plus creditur, ab eo plus exigitur. *Potentes, potenter tormenta patientur* (Sap. vi, 7). Nec sibi quisquam de corporis tantummodo castitate supplaudeat, cum etiam convicium in fratrem homicidii sit reatus. Cadit quidem mundus, et cervix erecta non flectitur. Pereunt divitiæ, nequaquam cessat avaritia. Congregare quam multi festinant, quæ rursus ab aliis occupentur!

² Al. Scienti Filium Dei factum filium hominis. Nam, » etc.

CAPUT XXV.

De humilitate Christi, quem imitari debemus.

Christus baptizatur a servo ¹, et a Deo Filius appellatur; inter publicanos, meretrices et peccatores ad lavacrum venit, et sanctior est baptista suo: qui de colo venit in uterum, de utero in præsepe, de præsepe in crucem, de cruce in sepulchro ad inferos. de inferis victor remeavit ad cælos. Imitemur ergo Salvatorem nostrum; quia ipse mitis et humilis pastor, agnus et aries appellatur. Qui pro nobis immolatus est. Qui ab Isaac cornibus tenetur in sensibus. Ex quo nil hac humilitate sublimius. Qui Bethlehem in hoc parvo terræ foramine cælorum conditor natus est. Hic involutus pannis; hic visus a pastoribus; hic monstratus a stella, hic adoratus a Magis. In baptismo humilitas Christi, nostra sublimitas. Illius crux, nostra victoria; illius patibulum, noster triumphus est.

Cum igitur lavacrum et crucis signum in frontibus dæmon aspexerit, contremiscit. Qui aurea capitolia non timent, crucem timent. Qui contemnunt sceptræ regalia, et purpuras Cæsarum, et dapes Christianorum, sordes tamen et jejunia pertimescunt. Jabet enim Christus, ne quis discipulorum dicat, quia ipse est Christus. Mira ratio, non vult prædicari, qui gaudet intelligi, agnosci amat, et odit ostendi; magis vult se inventum esse, quam proditum, ut virtus sua illum, non favor ostenderet alienus. Quæ autem major potest esse clementia, quam ut Filius Dei, filius hominis nasceretur, decem mensium fastidia sustineret, partus exspectaret adventum, involveretur pannis, subjiceretur parentibus, per singulas adoleret ætates, et post contumelias vocum, alapas, et flagella, crucis quoque pro [Al. tac. pro] nobis fieret maledictum, ut nos a maledicto legis absolveret. Patri factus est obediens usque ad mortem (Philipp. 11, 8): ut id opere impletet, quod ante ex persona mediatoris fuerat deprecatus, dicens: *Pater, volo, quomodo et ego et tu unum sumus, ita isti in nobis unum sint* (Joan. xvii, 21).

Ergo quia ad hoc venerat, ut quod impossibile erat legi, quia nemo justificabatur, ineffabili misericordia vinceret; publicanos et peccatores ad pœnitentiam provocabat. Unde novum et mirabile est apud nos, Dominus solus petentes se amat, solus irascitur nisi petatur. Illo enim tempore quo supplicia merebantur, Deus argumentum salvationis ostenditur, intelligere possumus quantum valeret præstare non læsus, qui tantum donaret iratus. Amemus et nos Christum, ejusque semper quæramus amplexus, et facile videbitur omne difficile; brevia putabimus universa quæ longa sunt. Quodque beata Dei Genitrix a Filio suo non didicit, cælos fabricare, angelos creare, mira deitatis insignia operari; sed tantum humiliter, cæteraque virtutum documenta intra humilitatis custodiam aggregare.

¹ Ex suppositiis scriptis, excepto quem laudamus loco, ex epist. ad Damasum, excerpta sermo

CAPUT XXVI.

De justitia et vitæ rectitudine.

Et jam de justitia disseramus, quæ est singularum rerum et personarum æquissima distributio; quam quis obtinens, et cui quis adhærens, vitam suam disposite et sine turbatione conservat, custodit in omnibus æquitatem; scit quid Deo debeat, quid non ideneget potestatibus hujus sæculi; qui de sibi retineat, quid proximo competat, quid alienis concedat, aut congruat. Justum est enim Deum colere et diligere ex toto corde, ex tota anima, et ex tota virtute; sanctos et cœquales honorare, et tributa impendere potestatibus; superbum non esse, sed magis mitem et humilem, proximos tanquam se diligere; alienos et inimicos non prosequi odio, sed amore; subjectum esse prioribus, vel ætate majoribus; quia et Dominus dum esset omnium Dominus, a Joanne qui major est in natis mulierum, quia prior illo in nativitate hominum erat, baptizatur; et sic adimpleri omnem justitiam protestatur. Ex hac misericordia nascitur, obsequium deificum generatur.

In his omnibus qui invenitur, non immerito in Christo dicitur permanere; quoniam hæc omnia ipse Christus est. Paulus nos gloriosus informat et instruit de Christo, dicens: *Qui est factus nobis a Deo justitia, et sanctificatio et redemptio* (1 Cor. 1, 30). Item in alio loco: *Qui est misericordia et pax et dilectio* (Judæ 2), quam Græci ἀγάπην vocant. Iniquus enim si sequitur justitiam, negat iniquitatem. Stultus si sequatur Dei sapientiam, negat stultitiam; quodque sapientia, fortitudo, temperantia, et castitas solum prodest habentibus; justitia vero aliis et miseris prodest; quæ patrem vel fratrem non novit, sed novit veritatem; personam non accipit, et Deum imitatur. Discite ergo bene facere. Virtus enim discenda est. Nec naturæ tantum bonum; sufficit ad justitiam, nisi quis erudiatur congruis disciplinis. Discenda est ergo justitia, et magistrorum terenda sunt limina. Sæcularis autem judex, acceptis muneribus, condemnat insontem, et reum liberat. Quod interdum de Ecclesiæ principibus dici potest, quod propter munera facerent legem: et non perducunt judicium ad finem.

CAPUT XXVII.

De fide, spe, et timore

Si autem fides, ut inquit apostolus Paulus, *est substantia sperandarum rerum* (Hebr. xi, 1), quas speramus, et index rerum quas non videmus, credere et fidere quis debet, quod Deus ea quæ promittit, potens est adimplere, et spem suam in futurum transferre, tunc plena fide poterit ad ea quæ promissa sunt, facile pervenire. Hæc nobis universa invisibilia ante oculos ponit. Ad hanc ingressi, diaboli et potestatum hujus mundi et harum tenebrarum universa deserimus: Deo cum fiducia proxi-

omnia sunt. Ita et maxima pars ejus quod subsequitur capituli.

animus. Credere enim et sperare necesse est quæ Deus jussit: cum quæ diabolus inseruerat, abnegamus. Fidem spes sequitur; itaque de ipsa loquamur. Est igitur spes expectatio rerum omnium futurarum, quam in fide habemus, qua salvamur, Paulo scribente apostolo: *Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes* (Rom. viii, 24). Quod autem videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.

Hæc in se habet timorem, non illum cujus oblivisci, et quem foras debet mittere quisquis in fide vivit; sed qui unus est de spiritibus, quibus impletur Jesus, sicut Isaias testatur: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus sententiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini* (Isa. xi, 1-3). Illum spiritum quem David canit, dicens: *Time te Dominum, justi ejus* (Psal. xxxiii, 10). Unde et beati efficiuntur, eodem protestante et dicente: *Beatus vir qui timet Dominum* (Psal. cxi, 1); illum dici timorem, qui castus est et pudicus. *Quoniam timor Domini castus*, inquit David, *manet in sæculum sæculi* (Psal. lxxviii, 10).

Ergo est duplex timor: unus appetendus, alius fugiendus est. Igitur appetendus timor, admonitio et custodia omnium rerum, quas credimus aut speramus. Timemus enim judicium, quia speramus; et metuimus Dominum, quia fortem illum judicem credimus. Vera namque vita est Deum nosse, timere ejus potentiam, amare pietatem. Timor namque virtutum est custos, securitas ad lapsum facilis. Si pavorem habueris, sollicitus eris; et si sollicitus fueris, leo in caulas ovium tuarum intrare non poterit. Quod vel ad præpositos ecclesiarum, vel ad animæ custodem pertinet. Qui cautus est et timidus, potest ad tempus vitare peccata; qui securus est de justitia sua, repugnat Deo¹; illiusque auxilio destitutus, insidiis hostium patet. Nunquam tuta est humana fragilitas; et quanto magis virtutibus crescimus, tanto magis timere debemus, ne de sublimibus corruamus. Si juxta Ecclesiasten: *Radix sapientiæ est timere Deum* (Eccli. i, 25); fructus quis est, nisi videre Deum? Bonum autem diligit, qui non invitus, aut necessitate, aut legum metu facit bonum; sed idcirco, ut mercedem bonam operis habeat.

CAPUT XXVIII.

De charitate et pace.

Ad charitatem nunc transitum faciamus: quia omnibus major est. Inter cætera sic fatetur Paulus: *Manent autem tria hæc, fides, spes, et dilectio: sed major his dilectio est* (I Cor. xiii, 13). Est ergo dilectio vinculum animorum, casta, et sincera, et sine

¹ Antea duntaxat erat, « De justitia repugnat, illiusque, » etc.

² Alii libri, « Moraretur usque ad ultimam senectutem, et vix, » etc. Et plura mox: « Tandem discipuli et fratres qui aderant tædio affecti, quod

emulatione charitas; consummatio omnium mandatorum, brevis omnium præceptorum, quam cum quis habuerit, omnia habet, sine hac in aliis remanet imperfectus. Et ut cognoscat vestra prudentia, quantum charitas valeat, legimus responsum Domini in Evangelio dicentis, cum interrogaretur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua: et diliges proximum tuum tanquam teipsum: in his duobus præceptis pendet lex et prophetæ* (Matth. xlii, 37, 39, 40).

Vides in hac sola universa legis contenta pendere? Vere quisquis hanc habet, jam Deus et Dei Filius dici potest; ex hac sola poterit Deo similis esse. Considera, qui Deum diligit; nunquid sperat, nunquid timet, nunquid fidit? Non, sed tantum diligit: *Deus*, inquit Paulus, *cum dilexisset mundum, misit unicum Filium suum in similitudinem carnis peccati; ut de peccato condemnaret peccatum in carne* (Joan. iii, 16); *Rom. viii, 3*. Qui præponit eam rebus omnibus, dicens: *Et si linguis loquar hominum et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum sicut aramentum tinniens, aut cymbalum concrepans. Et si habuero prophetiam, et cognovero omnia mysteria, et omnem scientiam: et si habuero fidem, ita ut montes transferam: et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Charitas magnanimitas est: charitas benigna est, charitas non æmulator, non inflatur, non agit perperam, non irritatur, non confundit, non quærit quæ sua sunt, non cogitat malum, non gaudet super injustitia, gaudet autem de veritate. Omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat: charitas nunquam excidit* (I Cor. xiii, 1-8). Nihil enim amantibus durum est, nullus difficultis est cupientibus labor. Solus tamen ille amor probabilis est, qui Deo et virtutibus animæ coaptatur. Nihil est enim quod non toleret, qui perfecte diligit. Qui autem clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ et lacrymarum: quamvis spiritualis sit, non adimplevit legem Christi. Unde legitur, quod beatus Joannes evangelista cum Ephesi senex vix² inter discipulorum manus deferretur, nihil aliud per singulas solebat proferre collectas nisi, *Filioli mei, diligite alterutrum* (I Joan. iii, 23). Discipulis autem petentibus, quare semper id diceret, respondit, quia præceptum Domini est, et si fiat, solum sufficit. Sed obsecrone amicus³, qui diu quæritur, vix invenitur, difficile servatur, pariter cum oculis amittatur. Nam amicitia, quæ desinere potest, nunquam vera fuit. Vera namque amicitia [Al. charitas] nullo livore, in quanto augetur numero, tanto crescit et robor.

Declina igitur a malo, et fac bonum; inquire per-

eadem semper audierant, dixerunt, Magister, quare hoc semper loqueris? qui respondit dignam Joannem sententiam, quia præceptum, » etc.

³ Iidem libri, « Ne amicum, et meas amittat. »

cem, et persequere eam. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus. Quin potius faciendum est bonum, ut declinemus a malo. Pax quærenda est, fugiamus bella; nec sufficit eam quærere, nisi inventam fugientemque omni studio persequamur: *Quæ exasperat omnem sensum* (Philipp. iv, 7), in qua habitatio Dei est, Propheta dicente: *Et factus est in pace locus ejus* (Psal. lxxv, 3). Infernus itaque inter fratres dividit. Quidquid igitur separat inter fratres, infernus dicendus est. Concordia enim parvæ res crescat: sic et discordia maximæ dilabuntur. Pulchre igitur persecutio pacis dicitur, juxta illud Apostoli: *Hospitalitatem persequentes* (Rom. xii, 13); ut non leni usitatoque sermone, et, ut ita loquar, summis labiis hospites invitemus: sed toto mentis ardore teneamus, quasi auferentes secum de lucro nostro atque compendio.

CAPUT XXIX.

De infirmis et pauperibus recreandis.

Si quis cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiore; et tanto senum ministerio confortetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Ne liceat dicere cuiquam: Tunicam et sagum textaque juncis strata non habeo. Ita æconomus universa moderetur, ut nemo quid postulet [*Al. add. nemo non*] habeat. Serviâs fratribus, hospitem lava pedes, pauperibus et fratribus refrigeria exhibe [*Al. tac. exhibe*], sumptum manu propria distribue. Quoniam quidquid habent clerici, pauperum est, et domus eorum omnibus debent esse communes. Susceptioni enim peregrinorum et hospitem invigilare debent.

Docet Salomon misericordiæ operibus insistentem: nec nostris fidendum viribus, sed a Deo esse auxilium flagitandum. Sed esto quod æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, manus debiliū sis, aquam portes, ligna concidas, focum extruas; sed ubi vincula? ubi alapæ? ubi sputa? ubi flagella, ubi patibulum? ubi mors? Et cum hæc omnia, quæ dixi feceris, ab Eustochio Paulaque vinceris. Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quidquam dubitem, sed quod currentem impellam, et acriter dimicanti fervorem augeam.

CAPUT XXX.

De pœnitentia et misericordia Dei.

Arripe, quæso, occasionein, et fac de necessitate virtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finivit. Judæ laudantur initia, sed finis prodicione damnatur. Et licet Deus non velit mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, tamen tepidos odit, et cito ei nauseam faciunt. Cuique plus dimittitur, plus diligit. Unde meretrix illa Christi dilectrix in Evangelio baptizata, lacrymis, et crine, quo multos ante ceperat, pedes Domini tergens, salvata est (*Luc. vii, 37-50*). Non quidem habuit crispantes mitras,

¹ Addunt alii, *Dominiū recognoscitis*.

nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos. Nam quanto sædior, tanto pulchrior. Quæ demum plorat ad crucem, unguenta parat; quærit in tumulo, hortulanum interrogat, pergit ad apostolos¹, reperit nuntiat; illi dubitant, ista confidit (*Joan. xi, 44-48*).

Non enim tam peccati crimen arguitur, quam velox conversio in pœnitentiæ celeritate laudatur. Nec Deus cogeret pœnitere, si non esset pœnitentibus veniam concessurus. Nihil enim tam repugnat Deo, quam cor impœnitens. Hoc solum crimen est, quod veniam consequi non potest: præcipue quia non injustus, ut propter multa mala paucorum obliviscatur bonorum: imo de nulla re sic irascitur Deus, quomodo si peccator superbiat, et erectus et rigidus non flectatur in fletum nec misericordiam postulet pro delicto: nihilque sic offendit Deum, sicut erecta cervix post peccata, et ex desperatione contemptus. Unde et vos non desperetis veniam scelerum magnitudine: quia magna peccata magna delebit pœnitentia [*Al. misericordia*]. Nam Deus non vult inferre supplicia, sed terrere passuros. Ipseque ad pœnitentiam provocat, ne faciat quod comminatus est.

Dæmonum enim nullus est qui parcat. Omnes ad prædam festini venient, ante faciem ipsorum ventus. Et quidquid aspexerint, quidquid vultui eorum obvium fuerit, urere desiderabunt et perdere. Sed nec quisquam per patientiam bonitatis Dei, de peccatorum suorum impunitate contendat, nec illum non æstimet offensum, quia necdum expertus iratum. Imo magna est ira, quando peccantibus non irascitur Deus. Unde in Ezechiele ad Jerusalem: *Jam non irascar tibi, zelus tuus recessit a me* (*Ezech. xvi, 42*). Sed revera Deus hominibus non irascitur, sed vitis: quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit.

Habet autem ira Dei mensuras, quantum et quanto tempore, et ob quas causas, et quibus inferatur: juxta illud quod scriptum est: *Cibabis nos pane lacrymarum in mensura* (*Psal. lxxix, 6*). Misericordiam igitur a Deo consequitur, qui se putat esse miserum. Nam Deus qui nullis viribus superari potest, publicani tamen precibus vincitur. Quanto ergo tempore te errare nosti, quanto tempore deliquisti; tanto tempore humilia te ipsum Deo, et satisfacito ei in confessione pœnitentiæ. Quoniam qui peccator est aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Igitur quia erravimus juvenes, emendemur senes, jungamus gemitus, et lacrymas copulemus, culpam simpliciter confitendo. Nam qui post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se convertit, cito a misericordiæ judice veniam impetrabit: quoniam apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris; nec abstinentia tantum ciborum, quantum mortificatio vitiorum.

Sed et magnum peccatum magnis diuturnisque cruciatibus luitur, culpaque legis præsentis supplicio compensata sit. Et sic magnum peccatum magna indiget misericordia. *Concluserunt enim Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur (Rom. xi, 32).* Sed frustra voce [*Al. pœnitentia*] assumitur, si permanent opera. Sed ne diutius pertraham, habeto pauca pro pluribus: in quibus non tam ordo quæritur, quam profectus. Age ergo, tu cave, curre, festina. Age, ut in hac spiritualitate proficias; cave, ne quod accepisti bonum, incautus et negligens custos amittas; curre, ut non negligas; festina, ut celerius comprehendas. Nam cœpisse multorum est: ad culmen pervenisse paucorum. Tribuat tibi Christus, ut audias, et taceas, et intelligas, et sic loquaris.

CAPUT XXXI.

Finis concludens regulam.

Et quoniam ita se natura habet, ut amara sit veritas, et blanda vitia existunt, ut Paulus ait apostolus: *Inimicus vobis factus sum verum dicens (Galat. iv, 16)*; unde et quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plurimi discipulorum retrorsum abierant; non mirum est, si et nos ipsi vitii detrahentes, cœcidimus plurimos. Disposui tamen nasum secare fetentem: timeat qui strumosis est. Quid tamen ad te qui intelligis te innocentem? Nemo reprehendat quod aliquos aut laudamus, aut carpimus; cum et in arguendis malis sit correctio cæterorum, et in optimis prædicandis boni ad virtutum studia concitentur. Nos enim, ut scitis, Hebræorum lectione detenti, in Latina lingua rubiginem induximus: in tantum ut loquentibus quo-

A que stridor quidam non Latinus interstrepit. Unde ignosce ariditati. *Et si imperitus sum sermone, inquit Apostolus, sed non scientia (II Cor. xi, 6).* Illi utrumque non deerat, et unum humiliter renuebat. Nobis utrumque deest; quia et quod pueri plausible haberamus, amisimus; nec scientiam quam volebamus, consecuti sumus, juxta Æsopianam fabulam; dum magna sectamur, etiam minora perdimus.

Non prolongabuntur ultra sermones mei quoscunque loquor. Ea propter moueo, et fletus gemensque contestor, ut dum hujus mundi viam currimus, non duabus tunicis, id est, duplici animo [*Al. fide*] vestiamur; non calceamentorum pedibus, videlicet operibus prægravemur; non divitiarum onera ad terram premant; non virgæ, hoc est, potentie sæcularis, quærat auxilium; non pariter Christum velimus habere et sæculum, sed pro brevibus et caducis æterna succedant. Sed et precor qui fideles estis, ut ita vitam nostram et conversationem servetis, ne in ipsa vel ipsi scandalum patiamini, vel alii scandalum faciat; sed sit in vobis summi studii, summæque cautelæ, ne quis in hanc sanctorum congregationem pollutus introeat; ne quisquis Jeshusæus habitet in vobis. Dominus Jesus conterat Satanam sub pedibus vestris, et incolumes vos, et prolixa ætate florentes, Christus Deus noster tueatur omnipotens. Sed et Spiritus sanctus nobis præstare dignetur, ut in hoc sæculo factores mandatorum suorum effecti, in hujus vitæ agone probati, et fideles inventi spiritualibus fructibus dilatati, supernis mereamur adjungi concentibus. Ipsi ¹ gloria et imperium cum eodem Spiritu sancto in cuncta sæcula sæculorum. Amen

¹ Erat antea, et His continentibus mereamur adjungi; ipsi, etc.

APPENDIX AD REGULAM PRÆCEDENTEM.

MARTINI V P. M. APPROBATIO.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Lupo de Olmeto, præposito generali ordinis monachorum S. Hieronymi, salutem et apostolicam benedictionem.

1. Pia nos excitat et inducit affectio, ut sinceræ devotionis propositum, quo gloriosi S. Hieronymi doctrinam et vitam monachales imitari contemplatione studes, assidua paternis affectibus prosequentes, votis tuis justis et honestis, per quæ regularis et monachalis observantia, sub qua Sanctus ipse in hoc sæculo sua devota altissimo exhibuisse comprobatur obsequia, in Dei Ecclesia propagari, dignè que venerari valeat, benignum et benevolum impertiamur assensum.

2. Dædum siquidem inter alia ad nostram audientiam perducto, quod tu et plerique alii fratres S.

Hieronymi communiter nuncupati, sub regula S. Augustini viventes, zelo devotionis accensi, et ob frugem vitæ melioris arctius et perfectius, quam regula diceret hujusmodi, et in vero statu monachali, quem ipse S. Hieronymus cum suis monachis et fratribus professum fuisse, et in communi observasse perhibetur, vivere, et ut nomen gereratis ejusdem sancti, sic ejus vitam, regulam, et opera desiderabatis imitari. Nos tunc hujusmodi propositum condignum, et rationi consonum recensentes, tibi inter cætera, ut regulam vivendi in monasteriis, in quadam epistola ad Eustochium et moniales, quæ incipit: *Tepestens in membris proclivum corpus*, ut asseritur directa, contentam, et designatam, quam dictus S. Hieronymus tunc a plerisque inter alias suas epistolas edidisse et conscripisse dicebatur, quancumque tibi videri-